

Hospodářská komora České republiky
Odbor Informačních míst pro podnikatele

OBOROVÁ PŘÍRUČKA

pro živnosti

POLYGRAFICKÁ VÝROBA VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSKÉ ČINNOSTI VÁZÁNÍ A KONEČNÉ ZPRACOVÁNÍ KNIH GRAFICKÉ A KRESLIČSKÉ PRÁCE

Pro Hospodářskou komoru ČR, odbor InMP připravilo OKM Obchod a cestovní ruch.

Autorsky zpracovali:

Mgr. Pavel Verner

Poslední aktualizace:

srpen 2009

OBSAH

1	POLYGRAFICKÁ VÝROBA	3
1.1	Základní údaje.....	3
1.2	Odborná způsobilost.....	6
1.3	Překážky provozování polygrafické živnosti.....	8
1.4	Provozování polygrafické řemeslné živnosti prostřednictvím odpovědného zástupce..	8
1.5	Pokračování v polygrafické řemeslné živnosti při úmrtí podnikatele.....	9
1.6	Provozovny.....	9
1.7	Rozsah živnostenského oprávnění	10
1.8	Typografické minimum.....	11
2	VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSKÉ ČINNOSTI.....	26
2.1	Základní údaje.....	26
2.2	Druhy živností.....	29
2.3	Živnostenský list	30
2.4	Živnostenský rejstřík.....	35
2.5	Základní údaje o vydavatelské produkci	36
2.6	Základní údaje o ISBN.....	37
2.7	Přípravné práce před vznikem tištěného periodika	38
2.8	Ukázka projektu nového podnikového periodika	41
3	VÁZÁNÍ A KONEČNÉ ZPRACOVÁNÍ KNIH	46
3.1	Základní údaje.....	46
3.2	Druhy živností.....	47
3.3	Tiskové techniky a dokončovací knihařské práce	47
3.4	Knihařské zpracování	60
4	GRAFICKÉ PRÁCE A KRESLIČSKÉ PRÁCE	67
4.1	Základní údaje.....	67
4.2	Druhy živností.....	69
4.3	Základy grafiky periodik	71
4.4	Korektury.....	77

1 POLYGRAFICKÁ VÝROBA

Při rozhodnutí o podnikání v jakékoli oblasti je na prvním místě podnikatelský záměr. Člověk musí vědět, co chce dosáhnout, musí najít odborníka, který zná právníké zázemí, člověka, který má odborné předpoklady. Sám by měl mít však alespoň základy (viz Typografické minimum na konci kapitoly).

1.1 Základní údaje

Polygrafická výroba se jako (ohlašovací živnost) činnost volná řídí Živnostenským zákonem (zákon č.455/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Nejprve zjistíme, zda potřebujeme k podnikání živnostenskou nebo jiné oprávnění. Existují totiž také osoby samostatně výdělečně činné bez živnosti, které povolení nepotřebují (autoři literárních děl, herci, hudebníci).

Na živnostenském úřadě ohlásíme živnost a zjistíme, jaké pojištění a v jaké výši musíme platit, zaregistrujeme se k platbě daní. Chceme-li vydělávat samostatně, musíme zjistit, zda potřebujeme živnostenský list nebo jiné oprávnění (jaké mají např. tlumočníci a překladatelé či daňoví poradci).

V našem případě – záměru podnikat v hlavní činnosti - zajdeme na živnostenský úřad podle místa bydliště, kde vyplníme Jednotný registrační formulář. Již nyní třeba předem zajišťovat výpis z rejstříku trestů, což za nás udělá úřad. Jednorázově se vyplněním jednoho dotazníku vyřídí všechna potřebná ohlášení: pro sociální a zdravotní pojišťovny a finanční. Vzniknou nám povinnosti platit měsíční zálohy na zdravotní a sociální pojištění a jednou ročně si vyřídít na finančním úřadě daňové přiznání. Pokud bychom si zařizovali výrobní polygrafickou činnosti jen jako vedlejší činnost, zdravotní i sociální pojištění doplatíme až po skončení roku po podání daňového přiznání. Kdybychom měli nízký zisk, sociální pojištění nebudeme muset zaplatit vůbec.

V případě, že budou naše zisky naopak vyšší (více než milion korun českých obratu za poslední kalendářní rok), bude se na nás vztahovat povinnost platit daň z přidané hodnoty, to jest podávat daňové přiznání k DPH po každém čtvrtletí. Viz zákon o DPH. V tomto případě je také nezbytné vést průběžnou evidenci všech dokladů, což

podnikatelé, kteří nejsou plátcí DPH, nemusí. Těm stačí pro uplatnění paušálních výdajů evidence příjmů a vydaných faktur, kterou stačí zhotovit jednou ročně.

Pokud hodláme při daňovém přiznání uplatnit výdaje na auto, musíme vést evidenci jízd. Pokud budeme uplatňovat zmíněné výdaje na auto při daňovém přiznání, budeme muset platit čtvrtletně zálohy na silniční daň.

Podnikatelskou činnost lze v členských státech EU vykonávat buď na základě usazení v členském státě (trvale, soustavně) nebo na volné poskytování služeb (podnikatel dočasně a příležitostně poskytuje služby na území jiného členského státu) v rozsahu svého podnikatelského oprávnění získaného v zemi svého původu. Toto oprávnění dočasně a příležitostně poskytovat služby vyplývající z ustanovení čl. 49 a následujících Smlouvy o založení Evropského společenství se vztahuje i na občany České republiky, kteří se rozhodnou poskytovat takto služby na území jiného členského státu EU na základě svého oprávnění získaného na území ČR. Jednotlivé členské státy však stanoví vlastní regulační opatření, za jakých lze služby poskytovat.

Nastává čas uvést několik základních údajů o technické normalizaci. Technická normalizace je tvůrčí činnost, která je základem spolupráce zejména mezi spotřebiteli, průmyslem a ústředními státními úřady a na jejímž základě se vypracovávají normotvorné dokumenty. Technické normy jsou velmi důležitou součástí výroby. Jedná se vlastně o dokumentované dohody, které obsahují technické specifikace nebo jiná určující kritéria používaná jako pravidla, směrnice/pokyny nebo definice charakteristik k zajištění, že materiály, výrobky, postupy a služby vyhovují danému účelu. Ve společnostech s rozvinutým tržním hospodářstvím jsou to kvalifikovaná doporučení, žádné příkazy. Technické normy jsou dobrovolně plánovány, zpracovávány, po připomínkovém jednání demokraticky schvalovány a používány uživateli zahrnujícími skupiny od jednotlivců přes společnosti, profesní sdružení a národní vlády. Na základě rozhodnutí Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky byl Český normalizační institut (ČNI) zrušen k 31. prosince 2008 a ve smyslu zákona č. 22/1997 Sb. ve znění pozdějších předpisů přešly činnosti tvorby a vydávání českých technických norem (ČSN) na Úřad pro normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví (ÚNMZ).

Od 1. ledna 2009 zajišťuje distribuci všech českých i zahraničních technických norem pro oblast celé České republiky a veškeré služby spojené s problematikou technických norem ÚNMZ buď přímo, nebo prostřednictvím Centrum technické normalizace (CTN). Jedná se o konkrétní služby, například: trvalé objednávky norem podle tříd a skupin, aktualizace archivů norem, kontroly a doplnění změn a nahrazujících norem - tímto systémem řízené dokumentace splníte požadavky norem ISO řady 9000, rešerše a výtahy z norem). Normy jsou dodávány v tištěné podobě ve formě autorizovaných výtisků.

Podstatnou úlohou mezinárodních technických norem a ostatních technických dohod je i nadále vytvářet rovnováhu, nastolit pořádek ve všech soutěžících, technických, ekonomických, sociálních a environmentálních tlacích, které působí na moderní svět. Proces přijímání mezinárodních technických norem není svou povahou snadný ani rychlý proces. Globální technické dohody vytvořené IEC, ISO a ITU napomáhají stanovit a udržet nejvyšší úroveň bezpečnosti, výkonu a jakosti v širokém rozsahu výrobků a služeb, zajistit jejich nejmenší dopad na životní prostředí, upevnit technické porozumění a výměnu technologií na celém světě a podporovat stále se rozvíjející mezinárodní obchod.

V České republice je technická normalizace upravena zákonem č. 22/1997, o technických požadavcích na výrobky, který byl novelizován zák. č. 71/2000. Soustavu českých technických norem tvoří asi 25 000 norem, víceméně sjednocených s evropskými normami (ČSN EN). Evropské normy vznikají v součinnosti se světovými normalizačními organizacemi (především ISO).

Technické normy (ČSN) nejsou již závazné, ale dobrovolné, mohou se však stát "povinnými", např. stanou-li se obsahem nějaké vyhlášky, například zabezpečující technické požadavky na výrobky.

Všechny české technické normy jsou tedy nezávazné podle zákona č. 22/1997 Sb., v platném znění, není tedy ani uplatňována úloha neopomenutelného účastníka. ČSN již není možno vydat jako závaznou. Dosavadní závaznost posledních ČSN (i jen vybraných článků) byla ukončena k 31. 12. 1999. V případech, kdy je uplatnění

jakékoliv nezávazné normy nebo některých jejích ustanovení nutné pro ochranu veřejných zájmů, může být formou odkazu v právním předpise stanovena povinnost plnění celé normy nebo jejího příslušného ustanovení.

Oborové normy sice pozbyly platnost dnem 31. prosince 1993 (§ 9 zákona č. 142/1991 Sb. o československých technických normách ve znění zákona č. 632/1992 Sb.). Doporučujeme přesto podnikatelům v polygrafii zájem o bývalé oborové normy polygrafického průmyslu, které jsou dodnes nositelem dobrých tradic polygrafické výroby, ale především požadavky jakosti, které jsou mnohdy dodnes aktuální a zvyšují tak prodejnost polygrafických výrobků.

V ÚNMZ jsou v knihovně (Biskupský dvůr 5, Praha 1, dodnes k zapůjčení či zkopírování). Četné další normy bývalého polygrafického oboru byly zapracovány do současné soustavy českých technických norem (ČSN), která je sladěna s evropskými normami (EN). Jedná se především o technickou normu pro typografickou úpravu ČSN 01 6910 Úprava písemností zpracovaných strojem nebo zpracovaných textovými editory.

Vraťme se však ještě podrobněji v praxi k některým ustanovením, která se nás budou přímo po odborné stránce dotýkat při realizaci provozovny zabývající se polygrafickou výrobou.

1.2 Odborná způsobilost

Podle Živnostenského zákona, § 21 se

odborná způsobilost pro řemeslné živnosti se prokazuje dokladem o

- a) řádném ukončení středního vzdělání s výučním listem³⁰⁾ v příslušném oboru vzdělání,
- b) řádném ukončení středního vzdělání s maturitní zkouškou³¹⁾ v příslušném oboru vzdělání, nebo s předměty odborné přípravy v příslušném oboru,
- c) řádném ukončení vyššího odborného vzdělání³¹⁾ v příslušném oboru vzdělání,
- d) řádném ukončení vysokoškolského vzdělání^{31a)} v příslušné oblasti studijních programů a studijních oborů, nebo
- e) uznání odborné kvalifikace, vydaným uznávacím orgánem podle zákona o uznávání odborné kvalifikace^{25c)},

f) ověření nebo uznání dosažené úplné kvalifikace pro příslušný obor na základě zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání^{23q)}.

(2) Občan České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie může prokázat odbornou způsobilost též

a) u živností uvedených v části A přílohy č. 1 k tomuto zákonu doklady podle § 7 odst. 5 písm. b), c) nebo e),

b) u živností uvedených v části B přílohy č. 1 k tomuto zákonu doklady podle § 7 odst. 5 písm. b), c), f) nebo h), nebo

c) u živností uvedených v části C přílohy č. 1 k tomuto zákonu doklady podle § 7 odst. 5 písm. j), k), l) nebo m).

23 q) Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).

25 c) Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů.

30) Například zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vyhláška Ministerstva školství ČSR č. 31/1987 Sb., o ukončování studia ve středních školách a o ukončování přípravy ve zvláštních odborných učilištích, vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 354/1991 Sb., o středních školách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

30 a) Vyhláška č. 21/1991 Sb., o bližších podmínkách zabezpečování rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zaměstnanců, ve znění vyhlášky č. 324/1992 Sb.

Vyhláška č. 524/2004 Sb., o akreditaci zařízení k provádění rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání .

31) Například zákon č. 29/1984 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

31 a) § 45, 46a § 98 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

31 a) § 45, 46 a § 98 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

31 b) Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 226/2002 Sb.

31 b) Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 226/2002 Sb.

31 e) Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace).

1.3 Překážky provozování polygrafické živnosti

Živnost nemůže provozovat fyzická nebo právnická osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs, jestliže bylo soudem rozhodnuto, že provozování podniku musí být ukončeno. Osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs a konkursní řízení nebylo ukončeno, může učinit úkony související se vznikem, změnou nebo zrušením živnostenského oprávnění jen s písemným souhlasem správce konkursní podstaty.

Živnost nemůže provozovat fyzická osoba, které byl uložen soudem nebo správním orgánem stanoven zákaz činnosti, týkající se provozování živnosti v polygrafickém, nebo příbuzném oboru.

1.4 Provozování polygrafické řemeslné živnosti prostřednictvím odpovědného zástupce

Živnostenské oprávnění může být vykonáváno na celém území České republiky, ale nemůže být přeneseno na jinou osobu. Jiná osoba je může vykonávat, jen stanoví-li to tento zákon.

Podnikatel může provozovat živnost prostřednictvím odpovědného zástupce. Odpovědný zástupce je fyzická osoba ustanovená podnikatelem, která odpovídá za řádný provoz živnosti a za dodržování živnostenskoprávních předpisů a je k podnikateli ve smluvním vztahu. Odpovědný zástupce se musí zúčastňovat provozování živnosti v potřebném rozsahu. Nikdo nemůže být ustanoven do funkce odpovědného zástupce pro více než dva podnikatele.

Odpovědným zástupcem právnické osoby nemůže být člen dozorčí rady či jiného kontrolního orgánu této právnické osoby.

Na druhé straně odpovědného zástupce je povinen ustanovit každý podnikatel, který je fyzickou či právnickou osobou a nesplňuje zvláštní podmínky provozování živnosti, případně podnikatel, který je zahraniční právnickou osobou. Do funkce odpovědného zástupce ustanoví vedoucího organizační složky podniku umístěné na území České republiky, který splňuje podmínky pro výkon funkce odpovědného zástupce podle tohoto zákona. Nesplňuje-li vedoucí organizační složky podniku tyto podmínky, ustanovuje podnikatel odpovědného zástupce z jiných osob.

Ustanovení i ukončení výkonu funkce odpovědného zástupce je povinen oznámit živnostenskému úřadu. Podnikatel může ustanovit odpovědného zástupce i v případech, kdy to tento zákon nevyžaduje. Jménem a na účet fyzické osoby, která z důvodu nedostatku věku nebo rozhodnutí soudu nemá plnou způsobilost k právním úkonům, může být živnost provozována se souhlasem soudu pouze tehdy, navrhne-li to její zákonný zástupce.

1.5 Pokračování v polygrafické řemeslné živnosti při úmrtí podnikatele

Zemře-li podnikatel, mohou v živnosti pokračovat až do skončení řízení o projednání dědictví podle Živnostenského zákona:

- dědicové ze zákona, pokud není dědiců ze závěti,
- dědicové ze závěti a pozůstalý manžel, i když není dědicem, je-li spoluvlastníkem majetku používaného k provozování živnosti,
- pozůstalý manžel splňující podmínku uvedenou v písmenu b), pokud v živnosti nepokračují dědicové,
- správce dědictví

Pokud dědicové hodlají pokračovat v provozování živnosti, jsou povinny oznámit tuto skutečnost živnostenskému úřadu ve lhůtě 3 měsíců ode dne úmrtí podnikatele.

1.6 Provozovny

Provozovnou řemeslné činnosti Polygrafická výroba se rozumí prostor, v němž je živnost provozována. Za provozovnu se pro účely Živnostenského zákona považuje i stánek, pojízdná prodejna a obdobné zařízení, sloužící k prodeji zboží nebo k poskytování služeb. Podnikatel může provozovat více živností, má-li pro každou z nich

živnostenské oprávnění, a pokud má k jednotlivým provozovněm užívací nebo vlastnické právo. Na žádost živnostenského úřadu je podnikatel povinen prokázat vlastnické nebo užívací právo k objektům nebo místnostem provozovny. Je-li provozovna umístěna v bytě a není-li podnikatel vlastníkem tohoto bytu, může v něm provozovat živnost pouze se souhlasem vlastníka, spoluvlastníka nebo správce bytu nebo nemovitosti, jejíž je byt součástí, pokud je tento správce k udělování takového souhlasu zmocněn. Podnikatel je povinen zahájení a ukončení provozování živnosti v provozovně písemně oznámit živnostenskému úřadu příslušnému podle § 45 odst. 1 nebo § 50 odst. 1 Živnostenského zákona nejméně 3 dny předem. To neplatí pro zahájení provozování živnosti v provozovně, která je vedena v ohlášení živnosti podle § 45 odst. 2 písm. g) a § 45 odst. 3 písm. f) Živnostenského zákona nebo v žádosti o koncesi podle § 50.

1.7 Rozsah živnostenského oprávnění

Rozsah živnostenského oprávnění se posuzuje podle obsahu živnostenského listu nebo koncesní listiny s přihlédnutím k ustanovením této části Živnostenského zákona.

Podnikatel, který provozuje živnost prostřednictvím odpovědného zástupce, je povinen zajistit jeho účast při provozování živnosti v potřebném rozsahu.

Podnikatel je povinen zajistit, aby provozovna byla způsobilá pro provozování živnosti podle zvláštních předpisů, zejména byla řádně označena a aby byla ustanovena osoba odpovědná za činnost provozovny.

Podnikatel je povinen pro účely doručování písemností viditelně označit obchodní firmou, popřípadě názvem, nebo jménem a příjmením a identifikačním číslem objektu, v němž má místo podnikání, liší-li se od bydliště.

Podnikatel je povinen na žádost živnostenského úřadu prokázat vlastnické nebo užívací či jiné obdobné právo k objektu nebo prostorám, v nichž má na území České republiky místo podnikání, liší-li se od bydliště.

Podnikatel je povinen zajistit, aby v provozovně, ve které je prodáváno zboží nebo poskytována polygrafická služba, byly kontrolnímu orgánu na jeho žádost a ve lhůtě jím stanovené k dispozici doklady prokazující způsob nabytí prodávaného zboží.

V souladu se zněním Živnostenského zákona podnikatel provozující živnost, která spočívá v maloobchodě nebo velkoobchodě, je oprávněn, zůstane-li zachována povaha živnosti spočívající ve vydavatelské a nakladatelské činnosti, také

- zprostředkovávat koupi a prodej zboží v jednotlivých případech,
- provádět na novinách, časopisech, knihách a dalších předmětech potisku drobné změny, jimiž zboží přizpůsobuje potřebám kupujícího,
- Podnikatel má dále právo:
 - nakupovat za účelem dalšího prodeje a prodávat výrobky i jiných výrobců a příslušenství, pokud jsou stejného druhu jako výrobky vlastní výroby, nebo v jednotlivých případech zprostředkovávat prodej cizích výrobků a příslušenství,
 - vyrábět a potiskovat obaly, etikety a jiné pomocné prostředky umožňující prodej výrobků, které vyrábí,
 - pronajímat výrobky vlastní výroby i výrobky jiných výrobců stejného druhu, jakož i příslušenství.

Podnikatel v polygrafii by měl znát alespoň základy typografie:

1.8 Typografické minimum

Podle velikosti se vydávají deníky a časopisy v základních formátech (další, odvozené se užívají s blízkými hodnotami podle technologie výroby):

- a) světový novinový formát, šířka 400 mm, délka 590 mm, např.: The Guardian, Die Welt
- b) středoevropský novinový formát, šířka 300 (290) mm, délka 413 mm, v současnosti u nás nejběžnější, např.: MF Dnes
- c) francouzský novinový formát, šířka 370 mm, délka 500 mm, např.: Le Monde
- d) anglosaský novinový formát, šířka 280 mm, délka 300 mm
- e) časopisecký formát, šířka 220, délka 300 mm (A4 před ořezem)
- f) časopisecký formát poloviční, šířka 105 mm, délka 210 mm (A5), v poslední době tzv. tabloidní formát, například u časopisu Koktejl.

Při zpracování textů pro tiskové médium je zapotřebí dodržovat zásady typografie (pro tiskárenské zpracování), aby byla novinářská informace na všech stranách, jež jsou k dispozici, co nejefektivnějším a nejsrozumitelnějším způsobem předána příjemci.

Všechny materiály pro tiskárnu se předávají DTP (Desk-top-publishing = stolní počítačová sazba) studiu tak, aby jednoznačně srozumitelně vypovídaly o grafických představách redakce a jejich technickém zpracování i bez přítomnosti technického redaktora. Ideální přesto je, když se technický redaktor zlomu textů a grafických prvků do stran osobně účastní.

Před pravidelným zahájením spolupráce s tiskárnou (ev. s DTP studiem) je třeba sjednat harmonogram výroby: termín odevzdání rukopisů - např. v textovém editoru Word, a podkladů - předlohy polotónové fotografie, příp. osvitové filmy a makety v poměru 1:1, z termínů dále datum stránkového zlomu, vrácení korektur, náhled, imprimatur, ev. revize a schválení hl. barev u tisku, dodávka). Před předáním podkladů je nutno sdělit tyto údaje: přesný název výrobku, periodika - počet výtisků, formát papíru po ořezu, způsob tisku - vnitřního bloku a obálky zvlášť, požadovaný papír, zejména gramáž, druh vazby s udáním příp. technologických zvláštností (potah desek, požadavky na lakování či laminování, ražbu). Je také třeba zadat údaje pro knihařské zpracování a expedici, zejména způsob balení, především počet kusů v balíku.

Sazební obrazec tiskové strany získáme tak, že dvoustranu papíru přetneme úhlopříčkami dvoustrany i stran a mezi naznačené množiny bodů vetneme požadovaný základní sazební formát stran. V něm vyčleníme jednotlivé sloupce s mezerami mezi nimi o šířce 8 - 12 bodů. V průsečících kolmic se nachází optický, tzv. zlatý střed strany, nejhodnotnější umístění pro významné sdělení, kam se dle výzkumů přednostně upíná oko čtenáře. Kružnice opsaná kolem horního volného rohu strany papíru vytne na šířce sazební strany formát úzkého sazebního obrazce pro umístění sloupce poezie. Tento poloměr tvoří zpravidla třetina krátké strany. Při určování sazebního obrazce rozeznáváme optické středy rozdílné pro levou a pravou stranu, vždy blíže volnému okraji strany, a zvlášť samostatnou stranu (úhlopříčky a úhlopříčky z poloviny kratší strany). Mimo tyto optické středy se pozornost čtenářů zajišťuje tzv. optickými magnety - výraznějšími titulky, fotografiemi a dalšími grafickými prvky včetně barevnosti.

Novinové sloupce mají různé formáty, ve středoevropském formátu deníku se láme zpravidla pět nebo šest sloupců na straně, někdy o různé šířce, zpravodajské bývají užší, pro komentované zpravodajství se volí širší. (MFD a Právo lámou novinové strany šestisloupečně o šířce sloupce 43 mm.)

Korektury provádějí speciálně jazykově zdatní pracovníci - korektoři nebo přímo autoři textu a redaktoři, editoři. Opravují chyby korekturními znaménky přímo v textu a zároveň opakovaně na okraji papíru, vpravo či vlevo od pomyslné osy textu. Značí se zejména změny písma, překlepy, pravopisné a stylistické chyby: vynechávky, slovosled, interpunkce, ale i typografické prohřešky: dělení, odstavce, zmenšení či zvětšení mezer, posunutí textu atd.

Popis písmena. Při popisu rozeznáváme zejména hlavní tah (dřík) písmena a případné vedlejší tahy, náběh na patku (serif) a patky v zakončeních patkových liter. Podle výšky rozeznáváme střední výšku písma (minusky), základní účaří u paty litery, dolní dotažnice, zejména minusek, horní verzálkové dotažnice a horní dotažnice u patek, jakož i akcentové dotažnice.

Stupně velikosti písma jsou uváděny v typografickém systému dle Didota v bodech (b). V Didotově starším systému, který byl historicky odvozen od vídeňského palce, tvoří základ 1 bod = 0,376 mm, nebo podle počítačového měrného systému pica, kde 1 point (pt) = 0,353 mm). Prakticky jsou si oba měrné systémy hodnotami velmi blízké. Z hlediska stupně velikosti písma rozeznáváme sílu kuželky v bodech (v závorce je uváděna šíře řádkového prokladu v pt): diamant (4), perl (5), nompaille (6), kolonel (7), petit (8), borgis (9), garmond (10), breviář (11), cicero (12), střední (14), tercie (16), paragon neboli „devítka“ (18), 20 text (20), dvoucicero (24). Nejčastěji užívanou jednotkou velikosti vedle bodu je dosud leckde tradičně cicero (4,513 mm), které má název podle velikosti písma, jíž byly prvně tištěny Cicerovy spisy.

Vývoj písma má dlouhou historii a její místo je v historii komunikace mezi lidmi v první úvodní kapitole. Od vynálezu knihtisku se latinka dynamicky vyvíjela. Podoba tištěného písma vycházela z rukopisné podoby. Prvním výtvarníkem písma byl Gutenberg, který

již osvědčil jistý cit pro kompozici, byť obrysy jeho liter byly velmi neostré. Jeho dvaachtyřicetřádková bible dala základ písma zvaného Textura. Po dnešní dny se uchoval jediný kompletní výtisk této bible se všemi původními stranami včetně vakátů, dalších 47 je nekompletních. Prvními ucelenými soubory písma se stal tedy německý švabach Textura, jak se umění typografie a tvorby písma šířilo, vznikalo ve Francii písmo Bastarda, v Itálii Karolina. Typografy se stávali jednak bývalí písaři, jednak bývalí zlatníci, neboť při tvorbě matric a odlévání liter bylo zapotřebí znalosti práce s kovem. Období renesance postupně přesunulo těžiště znalosti písma z církevního do světského prostředí. Typografové byli nositeli a šířiteli humanitních ideálů.

Francouzský král František I. se zasloužil o to, že typografie se stala královským uměním. Na základě jeho patentu směl monopolně šířit řecké rukopisy, jako "pramen veškerého ponaučení" mistr Neobar, po jehož smrti v r. 1539 převzal žezlo Estienne. Písmo jejich děl se vyprofilovalo zejména při spolupráci Estienna a Clada Garamonta, tvůrce trojvelikostní antikvy. Při jejím vývoji vycházel z řeckých pramenů a tvarů písma krétského kaligrafa Ange Vergese.

V roce 1501 vytvořil Aled Maluce italiku, jejíž charakter se blíží psanému písmu. Mnozí tiskaři ji začali napodobovat a zachovali nakloněný styl u svých písem, tehdy se odlišilo prvně jedno písmo v dvojím provedení - řezem - vznikla tzv. kurzíva. Moderním způsobem k vyznačování pasáží v textu ji využíval např. tiskař Robert Granjon (zem. 1588). Rytířské romány vytvářené lomeným gotickým písmem vystřídala z dnešního pohledu čitelnější verze písem v XVII. století. Mezi významné výtvarníky, po nichž většinou byla též pojmenována charakteristická písma, patří písmař Christophe Plantin (1520 - 1589), italský mědirytec a typograf Giambattista Bodoni (1740 - 1813), současník průkopníka nového směru Francouze Firmina Didota a Angličana Johna Baskerville, typografických hvězd druhé poloviny XVIII. století, kteří vnesli do tvorby písem geometrii, zejména horizontální patky.

V současnosti vzniká na počítačích obrovské množství nových písem, odhaduje se, že digitálních písem existuje několik desítek tisíc. (Některá tradiční písma se digitalizují.) Určitou zvláštností jsou i obrázková písma, která nemají v sadě jen písmena latinské

abecedy, ale např. i nejrůznější používané symboly, piktogramy atd. Nejznámějším obrázkovým písmem je Zapf Dingbats německého typografa Hermanna z r. 1978.

Typografická písma (fonty) se z nejšířšího pohledu dělí na patková (serifová) a bezpatková (bezserifová). Mezi bezpatková patří všechna písma rodu grotesk, mezi patková písma zahrnujeme písma rodů egyptienka, medieval a antikva. Patková písma se rozlišují tvarem patek. Mezi antikvová písma se počítá např. klasicistní antikva, např. rodina písem Bodoni, mezi medievalová písma zahrnujeme renesanční Antikvu, to je např. rodina písem Garamond, a barokní antikvu, tj. např. rodina písem Times. Mezi egyptienková písma patří rodina písem Memphis, mezi grotesková zejména rodina písem Helvetica.

Za psací či akcidenční považujeme atypická písma rodiny Legenda či vyloženě psacího písma Script, písma českého typografa Menharta, např. Figural, Manuscript aj.). Tato písma se neužívají jako "chlebová písma" (celý text v jednom rozsáhlém díle). Hojně jsou využívány při akcidenčních pracích, jako jsou vizitky, novoročenky, svatební oznámení a podobně.

Jako neproporcionální písma jsou označována tzv. písma psacího stroje, všechna, jehož litery bez rozdílu mají stejnou sílu kuželky.

Zpravidla v každé rodině jsou písma všech velikostí - stupňů v řezech obyčejný, tučný (zvl. tučný), obyčejná kurzíva, polotučná kurzíva, přičemž řezem písma rozumíme povahu kresby vycházející ze stejného charakteru. V jednom dokumentu by měla být písma jedné rodiny, např. chlebové písmo Times, maximálně se užije jiné písmo odlišeně pro titulky, ale zpravidla v celém díle stejně, např. všechny písmem rodiny Helvetica.

Všeobecně platí, že patková písma jsou čtivější, proto se používají při sazbě rozsáhlejších celků, v novinách je to zejména Times (patří do výbavy zakoupených Windows), v knižní sazbě či sazbě poezie Garamond (odlište od stupně velikosti garmond), přičemž písma podléhají módním výkyvům, např. egyptienka byla oblíbená ve třicátých letech XX. století.

(Vyrovnané verzálky, které upravují nerovnoměrným přidáním netisknoucích mezer světla a stíny při spojení jednotlivých liter nevyrovnané abecedy, se používají pro čistou typografickou úpravu u verzálkových titulků a zejména v akcidenční sazbě. Iniciály - první písmena textu, většinou verzálky, sázíme do jedné řádky, na její spodní účař, příp. zapuštěné do několika oblomených řádek.)

Mezinárodní typografická federace třídí písma v deseti skupinách:

1. Renesanční antikva,
2. Barokní antikva,
3. Klasicistická antikva,
4. Tučná antikva,
5. Egyptienka,
6. Bezserifová písma,
7. Skripty (napodobeniny ručně psaných písem),
8. Zdobená písma,
9. Lomená písma,
10. Nelatinková písma: řecká, azbuka, arabská, hebrejská.

Československé dělení na rozdíl od toho přihlíželo k chronologickému vývoji písma a řadilo písma podle čtyřmístných kódů.

Existuje ještě celá řada jiných způsobů dělení písma, z nových klasifikací uvedme katalogizaci, která dělí písma na typografická, geometrická, amorfnní, ironická, historická, inteligentní, ručně psaná, destruktivní a obrázková.

Volbu písma určuje především čtenářská cílová skupina, tedy ti, pro něž je text určen. Dětem a začínajícím čtenářům určený text je sestavován z větších stupňů písma, podobně jako pro starší osoby se slábnoucím zrakem. Novinový text je sázen menším stupněm písma než text knižní, zpravidla 8/9 b., ale i 7/7 b. a u falcových tabulek i 6/7 b., protože se podřizuje účelu každodenního masového určení. V odborných časopisech a knihách se užívá velikosti písem až 10/11 b.

V závislosti na délku sazebního sloupce platí, že čím kratší je řádka, tím by mělo být voleno menší písmo.

Naložení písma v jednom druhu, dříve sazečské kase, kde najdeme všechny litery včetně akcentovaných liter české abecedy (Husova nabodeníčka krátká a dlouhá) a potřebná diakritická znaménka, je základní potřebou zhotovení tiskové předlohy. Hladká sazba je sazba jednoho druhu a velikosti písma na plný formát s minimem vyznačování a vsazených prvků, které by členily text. Stránka nesmí začínat východovou řádkou (sirotek- parchant). Poslední řádkou na stránce nesmí být východová řádka (vdova). Na východové stránce nesmí být méně než pět řádků a na východové řádce menší počet znaků než čtverčik. Drží se knižní rejstřík, na každé stránce je stejný počet řádků se stejným prokladem. Všechny titulky jsou ze stejného písma. Poznámkový aparát se dává pod linku mimo formát strany nebo na konec díla a v textu je označen hvězdičkou nebo křížkem. V kase jednoho naložení písma v DTP studiu nalezneme i piktogramy (smluvené značky, např. panáček, panenka, letadlo, deštník).

Odstavce a východové řádky zvyšují čitelnost textu, přesto má jejich úprava ve sloupcích sazby určitá pravidla. Na počátku odstavce se v novinách vyznačuje odstavec vložením netisknouceho čtverčiku, vzniká však nebezpečí východové řádky na počátku textu nové strany či odstavce, které se říká „sirota“, dříve též „parchant“, nebo odstavcové řádky na konci textu strany. Tomuto rovněž nežádoucímu úkazu v typografii se říká „vdova“. Poslední řádka s odstavcovou zarážkou nebo krátkým východovým textem se musí ve spolupráci sazeče a redaktora nyní v jedné osobě upravit, nejlépe „zatažením do textu“. V žádném případě by se nemělo zužovat písmo, vzniká typografický paskvil. To se, bohužel, děje nejčastěji. Nad řádkem s vyznačením odstavce by neměla být větší východová řádka, než je zarážka odstavce.

Vyznačování částí textu. Čím je charakter listu lidovější, tím je větší písmo titulků a kratší odstavce, větší písmo základního textu. U bulváru se častěji mění charakter řezu. Podle významu se písmo vyznačuje v odlišném řezu, obyčejném, tučném, kurzívě,

tučné kurzívě. Také je možné pro vyznačení textu použít verzálky nebo kapitálky (Kapitálky jsou písmena velké abecedy na účaří písmen malé abecedy.) Podtržená písmena jsou produktem až nové počítačové sazby, dříve znamenala nežádoucí velký nálitok, nyní přetínají dolní linie písma a vždy zhoršují čitelnost. Také negativní písmena nejsou dobře čtivá, zejména pro inzertní sdělení se nedoporučují, řádkový proklad zastane úkol zvýraznění lépe.

Typografická úprava textu:

- jeden rod/rodina písma pro jeden tiskopis (výjimečně jiný rod pro titulky),
- perex (zpravidla přes dva sloupce...),
- velikost titulků podle jejich hierarchie,
- úprava titulků jednotná (zkraje, osově),
- zlatý řez,
- zapojení obrazového materiálu,
- popisky,
- vyznačování částí textu řezy písma (tučný, kurzíva... raději nepoužívat podtržený řez),
- negativní písmo v ploše (rubrika),
- rámečky (chyby: linka vedle linky),
- rastr (přiměřená hustota sítě),
- výčty s odrážkami (stejnorodá úprava v jednom článku),
- iniciály.

Číslice rozlišujeme zejména arabské, antikvové a medievalové, tzv. skákavé. Dále se používají číslice římské. Při členění textu mají římské číslice přednost. Bloky číslic sázíme s mezerami ve skupinách po třech, bez teček, alespoň u matematických výrazů a v pořadové sazbě, pro účetní potřebu se užívá bez mezer tečky pro oddělení tisíců a čárky pro oddělení milionů (9,999.999). U číslovek do deseti tisíc u čtyřmístných čísel v běžném textu se mezera nemusí odklepávat (9999).

Dělení slov přináší v praxi značné problémy. Na konci řádky nesmí zůstat jedno písmeno obyčejně, ani spojka a, ostatní spojky a předložky na konci řádky se tolerují, ale v opravdu typograficky čisté sazbě by neměly být. Na následující řádek by neměla

přejít jen dvě písmena: obyčej-ně. To platí i pro dvouslabičná slova, takže není dobře dělit že-na. Při dělení by mělo být dbáno na pravidla oddělování předpon, slovních základů a přípon. U složených slov se snažíme dělit na hranici slov: jedno-slabičná. Číslo by se na konci řádek neměla dělit od jednotek: 12 / hod. stejně jako datum, podobně titul od jména, zkratka křestního jména od příjmení apod. Nedělíme zkratky a slova, u nichž by bylo dosaženo vulgarismu: kni-hovna.

Diakritická znaménka jsou všechna znaménka, která určují výslovnost: měkkost, tvrdost, délku. Zvláštní diakritická znaménka se používají pro stupně, minuty, vteřiny, apostrof-odsuvník, copyright, registration, trade mark, tilda ~ (značka pro opakování hesla, hlavně ve slovnících), paragraf, procenta, promile, přehláska, hvězdička, křížek, středník, jakož i další diakritická znaménka a jiné značky: libra, dolar a &. V českých naloženích klávesnic nejsou litery s obráceným akcentem, lze si pomoci např. `a, `e. Další specialitou sazby zejména odborného textu je index, na účařích horním či dolním H₂O, cm². Speciální znaky mají slitky (ligatury: fi, ff, fl, OE, AE, oe, ae).

Interpunkční znaménka (tečka, čárka, dvojtečka, středník, vykřičník, otazník) se připojují k předcházejícímu výrazu bez mezery.

Tečka za větou je samozřejmostí, ale za titulky se nedává, ani na plakátech za jednotlivé řádky, kde je dostatečná grafická odlišenost textu. Tři tečky se sázejí bez teček... a po nich se už tečka na konci věty neklade. Naše měna se píše bez tečky 19 Kč, u výrazu s desetinnou částí 19,90 Kč a za hodnotu se vepisuje čárka a pomlka (nebo dokonce dva spojovníky) jen pro účetní přehled 19, Kč. Zkratky většinou sázíme s jednou tečkou a bez mezery: atd., aj. jiné je, když jde o dvě samostatná slova, t. r. - tohoto roku. Podobně spojovník spojuje dvě slova bez mezer a závorky a uvozovky (přednostně se používají okrouhlé) přiléhají k výrazům rovněž těsně bez mezer. Pomlčka je delší a nahrazuje výrazy „až“, „do“ nebo „proti“.

Odsuvník neboli apostrof // nahrazuje vynechané písmeno. Lze jej v nouzi nahradit diakritickým znaménkem /'. Dost často se chybuje v právních označeních firem. Zkratka před názvem firmy se neodděluje jinak než mezerou, za jménem firmy se

odděluje čárkou (a. s. KOLA, KOLA, spol. s r. o.). Zkratky akademických titulů psaných před jménem se oddělují jen mezerou, za jménem vkládají do čárek (PhDr. Jan Novák, CSc., řekl...). Číslovky v textu se člení do skupin po třech místech, mezerou se oddělují až od desítek tisíc (3500, 30 000), tečky zaplňují mezery jen při vypisování účetních dokladů (3.500 korun, 30.000 Kč) z bezpečnostních důvodů. Kalendářní data se při číselném vyjádření podle ČSN EN 28601 Datové prvky... a podle ČSN 01 6910 (po platné revizi z roku 2007) píší sestupně a spojují spojovníkem. Den, měsíc a rok se vyznačují vždy dvoumístně (2009-01-17). tento zápis má být výhradní v mezinárodním styku, v domácích poměrech se nově toleruje zápis 17.01.2009. Časové údaje se píší sestupně, dvoumístně a oddělují dvojtečkami. Hodiny, minuty a sekundy lze krátit značkami či zkratkami (h. i hod., min., s) nebo vypsát slovy (10:30:15, 10 h. 30 min. 15 s, v 10 hodin 30 minut 15 sekund). Pozoruhodné je, že Pravidla českého pravopisu ještě uvádějí v normě již neuváděné značení s tečkami místo dvouteček... Telefonní a faxová čísla se člení výhradně po trojicích..

Odlišovat by se měly zejména: divis - spojovník, nazývaný též dělicí znaménko, krátká a dlouhá pomlka, (ALT + 0150, ALT. + 0151). Dále české "20text", anglické "text" a francouzské >> text<< uvozovky. (Mimochodem píší se bez délky - u). V českém textu se užívají české uvozovky, postupně velké a malé pro citát v citaci. Při užití v textu písmen a číslic by se měly používat postupně závorky nejběžnější kulaté, potom hranaté a nakonec svorkové. Nejvíce chyb se dělá při užití pomlček a spojovníků, dělítek. Spojovník se používá při dělení řádek, ale max. třikrát pod sebou, těsně u písmen bez mezery, dále u slov spojených slučovacím smyslem, např. propan-butan, chceme-li. Pomlčka ve smyslu 5 – 10 (až) nebo Sparta – Slavia (versus) se sází s mezerou.

Mezery v češtině se používají střídavě a pro odlišení několika podobných, ale jinak významově odlišných výrazů. Mezery mezi slovy by měly být o šíři asi 1/3 čtverčíku sázeného stupně písma. Dvojtečka, tečka, čárka a středník se sázejí bez mezery, desetinná čárka (ne tečka) se používá těsně u textu, dvojtečka u data, času též, s výjimkou výsledku sportovního utkání 3 : 2. Jednotky se sází bez mezery jen ve smyslu přídavného jména 12W (dvanáctiwatový), 12 W znamená 12 wattů.

Častými chybami běžné sazby jsou zejména zaměňování l, 1, nebo 0,0. Čas sázíme klasicky 9.45 nebo 9:45, vždy bez mezer (a ne 9,45). Datum se sází v české sazbě několika způsoby. Většinou nesprávně: 17. 1. 2009, 17. ledna 2009, 1/17 2009, ale s ohledem na výše uvedené technické normy nejlépe 2009-01-17. Lomítka se sázejí bez mezer. Výjimku tvoří jen sazba básní, kde se odděluje verš, pak s mezerou: Byl pozdní večer / první máj / večerní máj / byl lásky čas. Procenta a promile se sázejí podle významu, jako přídavná jména bez mezery, jako samostatný výraz zvlášť: 5% pětiprocentní, 5 % pět procent. Stupně Celsia se značí –2 oC. Paragraf se sází bez tečky a s mezerou § 29.

Jak má vypadat normalizovaný rukopis? Pro psaní rukopisů určených jako předloha k sazbě tištěného textu pro redakce tištěných periodik je třeba především dodržovat ustanovení norem pro rukopisy ČSN 88 0220 a ČSN 88 2109, případně ČSN 01 6910 Úprava písemností psaných strojem nebo zpracovaných textovými editory. Používání českých technických norem je doporučeno, umožňuje snadnější komunikaci, ale není závazné.

Rukopisem není míněn doslova ručně tužkou nebo perem (podle dřívější ČSN 88 0220 z r. 1966 tmavým inkoustem) psaný rukopis, ale strojopis nebo stále častěji výtisk z počítačové tiskárny. Surovinou pro rukopis je bílý (nikoli tónovaný) list papíru A 4 o rozměrech 210x297 mm a gramáži kolem 70 gramů na metr čtverečný (ne průklepový). Popsaný by měl být jen po jedné straně. Často se nesprávně odevzdávají listy popsané z obou stran. Rukopisné papíry delšího článku by měly být volné, nikoli sešité.

Psát je možné až po vynechání okraje, který by měl končit nejméně 20 mm od levého okraje papíru a nejméně 25 mm od horního okraje papíru. Podobně se vynechává nejméně 8 mm od pravého okraje listu a asi 25 mm od dolního okraje listu. Písmo psacího stroje, na němž je rukopis psán, by mělo být dobře čitelné (nikoli tzv. typ perlička). Za standardní se považuje velikost asi 12 bodů typografické měrné soustavy. Jsou to písma nejběžnějších psacích strojů typu Consul, která vydala při plném formátu listu papíru A 4 na šířku 85 úhozů. Tímto písmem by měl být list popsán 30 řádky o 60

úhozech (včetně mezer a interpunkce). Píše se zleva, při dosažení hranice 60 úhozů se slova dělí (krátkým spojovníkem, nikoli dlouhou pomlkou).

Výpočet rozsahu normalizované strany rukopisu provedeme na počítači sečtením údajů počet liter a počet slov a dělíme číslem 1800 (60 úhozů na řádce, 30 řádek na straně).

Řádkování psacího stroje by mělo být nastaveno ob řádek (řádkování 2), tak dosáhneme ideálního počtu 30 řádek na straně bez problémů.

Odstavce nemají být příliš dlouhé, poněvadž se ztrácí celková čitelnost textu, ale ani příliš krátké, aby nerušily souvislý text. Obsahově má odstavec obsahovat vždy ucelenou myšlenku. Začátek odstavce v případě strojopisu tvoří pět odklepnutí, v případě počítačového zpracování se nevyznačují jinak než příkazem k přechodu na nový řádek (ENTER).

Enter lze tak používat pouze na konci odstavců nebo v případě volné řádky. Při počítačovém zpracování je rovněž lepší slova nedělit, psát nikoli do bloku, ale nastavit formát odpovídající 60 úhozům. Rukopisné texty by měly být ukládány do souborů po článcích, u rukopisů knih po kapitolách. Ideální velikost písma je nejbližší hustotě liter na jedné řádce u zmíněného písma psacího stroje, podle typu 10-12 bodů. Nejmenší dovolený stupeň písma rukopisu tištěné předlohy může být 8 bodů, což je nejčastější velikost písma novinové sazby. Rovněž tištěné předlohy by měly být odevzdány především vzhledem k dalšímu přepisu v dobře čitelné podobě (překopírované) jen po jedné straně rukopisných předloh.

Opravy v již napsaných rukopisech je třeba provádět v textu měkkou tužkou. Kde si autor přeje užít velká písmena, vypíše text přímo verzálkami, jiná požadovaná zvýraznění slov nebo pasáží v textu podtrhne pro tučné písmo nepřerušovanou čarou, pro kurzívu vlnovkou, pro kapitálky čerchovaně - tečka čárka tečka čárka. Mnoho druhů rozlišování textu působí v konečném efektu však spíše nepřehledně a rozbitě.

Titulky poutají pozornost čtenáře k textu. Zařazují se s nadtitulky, podtitulky. První blok informací v textu bývá sázen tučně, někdy přes dva sloupce, jako perex. Rozlišujeme decentní a bulvární velikost titulku. Titulek se řádkuje a zaráží jako text jednotně --

osově, zkraje, na praporek, podle díla, ev. švédské řádkování, vždy však drží linii. Pokud je na dva řádky, je spodní řádka kratší, pokud do tří řádek, spodní je nejkratší, ale prostřední nejdelší, nebo první nejdelší, prostřední krátká a pod ní poslední střední. Tak aby nevznikaly "pyramidy".

Titulky mají především za úkol na první pohled objasnit logiku stavby celého díla, případnou nadřazenost částí textu či statí jiným, k čemuž slouží i odstupňování zářezek v konečném textu.

Tabulky s výjimkou přehledů se nepiší rovnou do textu, ale raději je soustředíme v samostatné příloze, aby se mohly samostatně reprodukovat. U sázených jednoduchých tabulek místo tabulátoru je třeba raději použít tvrdou mezeru (shift + ctrl + mezerník) nebo tzv. zavináč (@). Tabulky v jednom díle mají svá vlastní pořadová čísla, odlišná od čísel stránek a obrázků.

Poznámky v rukopisech, jejich označování a umístování by mělo být přehledné: u kratších poznámek přímo v textu, tam kde mají být součástí rozsáhlejšího poznámkového aparátu, souhrnně v samostatné kapitole na konci hlavního rukopisu. Poznámky se v praxi u odborných časopisů či knižních děl sázejí zpravidla z menšího písma než hlavní text.

Citace v textu odlišujeme uvozovkami a podtrhneme vlnovkou jako předpis pro sazeče, aby text vyznačil kurzívou. Do závorky se uvádí bližší označení pramene: např. autor: název článku, nakladatel či vydavatel, číslo vydání/rok a místo vydání.

Matematické a fyzikální vzorce nebo rovnice, pokud jsou na ně v textu odkazy, se v technických textech číslují pořadovými arabskými čísly v kulatých závorkách. Také všechny značky, zkratky a symboly musí odpovídat platným normám (ČSN 01 1001 Matematické značky, ČSN 34 5571 Elektrotechnické značky pro tisk).

Obrázky navrhované autorem k zařazení pro ilustraci textu se do rukopisu nikdy nevlepují, ale přikládají očíslované mimo reprodukováný obrazec v samostatné příloze (ČSN 88 2109 Předlohy pro reprodukci). Do textu se učiní poznámka (např.: viz obr. č. 1).

Seznam použité literatury se u rozsáhlejších odborných prací zařazuje před rejstřík. Knižní rejstřík rozlišujeme jmenný, věcný nebo volíme společný.

Ještě něco málo o psaní dopisů. Jsou důležitým kontaktem redakce s čtenáři, představují zpětnou vazbu v praxi. Podávají zprávu, jak se na základě působení novin již změnil nebo má změnit svět kolem nás. V tomto případě je vnější úprava dopisů celkem podružná. Někoho by možná přesto zajímalo, že v záhlaví by měla být adresa firmy nebo odesílatele, teprve potom následuje adresa adresáta, pokud není uvedena v patě stránky (též s ohledem na obálky s průsvitkou). Připravuje se revize ČSN 88 6101 Dopisní papíry pro hospodářskou a úřední korespondenci z roku 1979, která se týká především úpravy dopisů na předtištěných formulářích. Již nyní umožňuje ČSN 01 6910 při psaní na počítači též blokovou úpravu dopisů, bez odstavců.

Každý kontakt čtenáře (dopisovatele) s redakcí, nanejvýše přiložený rukopis, sloužící jako předloha pro časopis nebo pro noviny, by měl být ve vlastním zájmu autora zakončen vedle vlastnoručního autogramu, jímž rukopis autorizuje, uvedením plného jména a příjmením autora, jeho telefonem, adresou, na kterou si přeje poslat honorář, a ovšem také nezbytným rodným číslem.

Častými stylistickými vadami rychle napsaných textů zpráv začínajících deníkových novinářů je zmatení času děje s ohledem na dobu vyjití novin, další neodůvodněné střídání času přítomného a minulého, střídání osoby vypravěče, užívání nevysvětlených zkratk a cizích slov, u tzv. jmenovačky úprava titulů a funkcí - všude jednotně, „před a z“, nevypisování nižších číslic, svatba (dvakrát se opakující vypsané slovo). Tyto opravy způsobují v typografickém přepracování novin na poslední chvíli značné problémy.

Při grafické úpravě stran užíváme odborných a slangových označení, jako nahození stránek, zrcadlo sazby, špígl naznačená úprava jednotlivých textů do sloupců a stran, pevné a živé záhlaví, stránkování neboli paginace.

Sazeči užívají dosud pojmů lajcha – též funus, a to pro vynechaný text, špalta je sloupec sazby, pro další sazební materiál výrazy loďka, šifle, štéga, špaltová linka, obrázek na spadávání, perforace.

Noviny drží určitý rejstřík sazebního formátu, aby sazba na stránkách řazených za sebou a proti sobě neskákala, ale kromě toho se užívá ve zcela jiném významu i knižní rejstřík abecedně řazená jména a místa. Pro zvýraznění částí textu podtisk, nebo rastr, zejména u knih je vedle titulní strany též frontispis - frontispice protititul, jako grafická součást titulu (autorem podepsaný grafický list), faksimile (fotokopie podpisu, ale i stránky knihy), v obsahu pro vložený list s opravami chyb užíváme pojmenování errata, v technickém zpracování v knihárně přebal se záložkami, předsádka je list přilepený k deskám – bílý při distribuci povinné výtisky, remitenda (volná – všechn neprodaný náklad se vrací), pevná – do určitého množství (maxim. míra) se vrací od distributora nakladateli, aniž by se platila. V tiskárně se dělá pro revizi na schválení pro imprimatur, tzv. revizní výtisk a první vývěsek – kontrolní výtisk celé knihy na ukázk autorovi.

To jsou jen nejhlavnější zásady počítačové typografie, která vyrostla na zkušenostech typografů kovové, tzv. horké sazby, odvětví po pět set let ověřujícím pravidla optimální grafické prezentace sdělení, která nyní v nových podmínkách prosazuje v praxi.

2 VYDAVATELSTVÍ A NAKLADATELSKÉ ČINNOSTI

Vydavatelskou a nakladatelskou činností rozumíme vydávání knih, vydávání novin a časopisů a ostatních periodických publikací, vydávání fotografií, pohlednic, plakátů a ostatních neperiodických publikací, vydávání publikací na internetu, korektury a technické redakce.

2.1 Základní údaje

Živnosti volné jsou živnosti, pro jejichž provozování Živnostenský zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění pro živnosti volné musí být splněny všeobecné podmínky (§ 6 odst.1 Živnostenského zákona).

Pro vydavatelskou a nakladatelskou činnost platí především ustanovení o svobodě slova a svobodě tisku jako základních lidských právech.

Při rozhodnutí o podnikání v jakékoli oblasti je na prvním místě podnikatelský záměr. Člověk musí vědět, co chce dosáhnout, musí najít odborníka, který zná právníké zázemí, člověka, který má odborné předpoklady. Sám by měl mít však alespoň základy (viz texty na konci kapitoly).

V tomto případě by měl být obeznámen především kromě Živnostenského zákona především zák. č. 46/2000 Sb., v platném znění (Tiskový zákon)

Nejprve ale pár poznámek zákonu č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (Živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Ten upravuje ve svém § 6 jednak všeobecné podmínky provozování živnosti, které musí splňovat podnikatel vždy bez ohledu na to, v jaké živnosti podniká, a dále v § 7 stanoví zvláštní podmínky provozování živnosti, kterými jsou odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní předpisy stanovují. U volné živnosti Vydavatelství a nakladatelské činnosti žádné specifické požadavky uvedeny nejsou.

Souvisejícími předpisy jsou však například nařízení vlády č. 140/2000 Sb., kterým se stanoví seznam oborů živností volných, v platném znění, a nařízení vlády č. 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností, v platném znění.

Podnikatelskou činnost lze v členských státech EU vykonávat buď na základě usazení v členském státě (trvale, soustavně), nebo jako volné poskytování služeb (podnikatel dočasně a příležitostně poskytuje služby na území jiného členského státu) v rozsahu svého podnikatelského oprávnění získaného v zemi svého původu. Toto oprávnění dočasně a příležitostně poskytovat služby vyplývající z ustanovení čl. 49 a následujících Smlouvy o založení Evropského společenství se vztahuje i na občany České republiky, kteří se rozhodnou poskytovat takto služby na území jiného členského státu EU na základě svého oprávnění získaného na území ČR. Jednotlivé členské státy však stanoví vlastní regulační opatření, za jakých lze služby poskytovat. Doporučujeme proto informovat se předem, jaká eventuální aktuální regulace v jednotlivých zemích EU platí, tzn. zda a jakou formou je třeba oznámit zmíněnou činnost, zda je nutno doložit kvalifikaci, jakým způsobem prokázat nebo získat oprávnění k provozování této činnosti, případně objasnit další související otázky.

S ohledem na tyto skutečnosti doporučujeme záležitost konzultovat s příslušným národním koordinátorem, který je schopen zodpovědět otázky týkající se uznání odborné kvalifikace pro uvedené činnosti.

Ministerstvo průmyslu a obchodu, jakožto uznávací orgán, může ve smyslu ustanovení § 29 odst. 4 zákona č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), jímž je do českého právního řádu implementován článek 8 směrnice 1999/42/ES, na základě žádosti a doložení požadovaných dokladů státním příslušníkům členských států, kteří hodlají vykonávat regulovanou činnost trvale v jiném členském státě, vydat doklad:

- a) o délce, obsahu a formě výkonu předmětné činnosti
- b) o tom, že splňují požadavek bezúhonnosti pro výkon této činnosti

- c) o tom, že předmětná činnost je v České republice činností regulovanou a zda pro její výkon jsou splněny požadavky odborné způsobilosti
- d) o tom, zda v souvislosti s výkonem předmětné činnosti byli správně postiženi. Úplné znění živnostenského zákona, jak vyplývá z jeho pozdějších změn a doplňků, včetně dalších předpisů a informací týkajících se živnostenského podnikání, jsou uveřejněny na internetových stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu.

Se všeobecnými podmínkami pro provozování živnosti (dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost) jsme se už vesměs vypořádali.

K požadavkům nyní trochu podrobněji jenom tam, kde může přinést problémy: Za bezúhonného se pro účely Živnostenského zákona nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen

- k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný úmyslně, ať již samostatně nebo v souběhu s jinými trestnými činy, a byl mu uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku - nižší tresty jsou proto pomíjitelné (!),
- pro trestný čin spáchaný úmyslně, jehož skutková podstata souvisí (!) s podnikáním
- pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, jehož skutková podstata souvisí (!) s předmětem podnikání, pokud se na něho nehledí, jako by nebyl odsouzen.

Dalším úskalím jsou především zvláštní podmínky provozování živnosti, tedy odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní předpisy vyžadují.

V případě změny nebo doplnění požadavků na odbornou způsobilost po vzniku živnostenského oprávnění se nepožaduje prokázání praxe u podnikatele, kterému trvá živnostenské oprávnění pro provozování dotčené živnosti a u osoby, která vykonává funkci odpovědného zástupce pro dotčenou živnost, jestliže ji vykonávala již před touto změnou.

Nelze-li odbornou nebo jinou způsobilost prokázat dokladem vydaným jedné fyzické osobě, lze odbornou způsobilost prokázat dokladem vydaným podnikateli příslušným odborným orgánem v souladu se zvláštními předpisy.

Podnikatel vede o osobách splňujících podmínky odborné způsobilosti evidenci a uchovává kopie dokladů prokazujících tuto způsobilost minimálně tři roky ode dne ukončení výkonu jejich činnosti.

2.2 Druhy živností

Živnosti ohlašovací:

- a) řemeslné, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v § 21 a 22 Živnostenského zákona. Živnosti řemeslné jsou živnosti uvedené v příloze č. 1 Živnostenského zákona.
- b) vázané, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v příloze č. 2 není-li dále stanoveno jinak,
- c) volné, není-li jako podmínka provozování živnosti odborná způsobilost stanovena. Jednou z nich je i živnost č. 21. Vydavatelství a nakladatelské činnosti.

U ohlašovacích živností provozovaných průmyslovým způsobem se pro získání živnostenského oprávnění nevyžaduje prokazování odborné způsobilosti. Podnikatel proto odpovídá za odbornost provozování živnosti a je povinen zajistit provozování živnosti osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Podnikatel vede o osobách splňujících požadavky odborné způsobilosti evidenci a minimálně tři roky uchovává kopie dokladů prokazujících tuto způsobilost.

Případné změny znaků charakterizujících provozování živnosti průmyslovým způsobem je podnikatel povinen nejpozději do jednoho měsíce od jejich vzniku oznámit živnostenskému úřadu. Současně s tímto oznámením je podnikatel povinen předložit i doklady prokazující splnění zvláštních podmínek, jsou-li tímto zákonem vyžadovány.

2.3 Živnostenský list

Odborné náležitosti při žádosti o živnostenský list

Fyzická osoba, která hodlá provozovat ohlašovací živnost, je povinna to ohlásit živnostenskému úřadu místně příslušnému podle jejího bydliště na území České republiky. Právnícká osoba, která hodlá provozovat ohlašovací živnost, je povinna to oznámit živnostenskému úřadu místně příslušnému podle svého sídla. Zahraniční fyzická osoba, která za účelem podnikání nezřizuje na území České republiky organizační složku podniku, ohlašuje živnost živnostenskému úřadu příslušnému podle místa povoleného; pobytu na území České republiky nelze-li místní příslušnost živnostenského úřadu pro tuto osobu určit podle místa povoleného pobytu v České republice, je místně příslušným živnostenský úřad podle jejího místa podnikání na území České republiky. Zahraniční fyzická osoba, která za účelem podnikání zřizuje na území České republiky organizační složku podniku, ohlašuje živnost živnostenskému úřadu příslušnému podle umístění organizační složky podniku na území České republiky. Zahraniční právnická osoba ohlašuje živnost živnostenskému úřadu příslušnému podle umístění organizační složky podniku na území České republiky.

Fyzická či právnická tuzemská či zahraniční osoba v ohlášení zejména uvedou:

- jméno, příjmení, obchodní firmu nebo název,
- údaje, týkající se odpovědného zástupce, provozuje-li živnost prostřednictvím jeho osoby,
- bydliště či umístění organizační složky v České republice,
- identifikační číslo, bylo-li přiděleno,
- předmět podnikání, kde výslovně uvede číslo a označení volné živnosti: 21. Vydavatelství a nakladatelské činnosti
- provozovnu nebo provozovny, ve kterých bude provozování živnosti zahájeno bezprostředně po vzniku živnostenského oprávnění,
- datum zahájení provozování živnosti,
- datum ukončení provozování živnosti, pokud zamýšlí provozovat živnost na dobu určitou,
- údaj o tom, že hodlá živnost provozovat průmyslovým způsobem.

Ohlašovatel je povinen vymezit předmět podnikání uvedený v ohlášení s dostatečnou určitostí a jednoznačností (Vydavatelství a nakladatelské činnosti). Předmět podnikání živnosti volné musí být ohlášen v souladu s názvem oboru živnosti uvedeném v nařízení vlády vydaném podle § 73a Živnostenského zákona. Předmět podnikání živnosti řemeslné a vázané musí být ohlášen v souladu s přílohami č. 1 a 2 k Živnostenskému zákonu.

Fyzická osoba připojí k ohlášení

- výpis z evidence Rejstříku trestů ne starší než 3 měsíce (sežene si nově úřad sám)
- doklad prokazující její odbornou způsobilost, popřípadě odbornou způsobilost odpovědného zástupce, pokud ji zákon vyžaduje,
- doklad o vlastnickém nebo užívacím či jiném obdobném právu k objektům nebo prostorám na území České republiky, v nichž je místo podnikání, liší-li se od bydliště,
- výpis z obchodního rejstříku, ne starší než 3 měsíce, je-li v něm zapsána,
- doklady o skutečnostech prokazujících provozování živnosti průmyslovým způsobem,
- prohlášení odpovědného zástupce, že souhlasí s ustanovením do funkce,
- doklad o zaplacení správního poplatku podle zvláštního právního předpisu,
- doklad o tom, že nemá daňové nedoplatky, pokud již podniká,
- doklad o tom, že nemá nedoplatky na platbách pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

V živnostenském listě se uvádí:

- jméno a příjmení, rodné číslo, bylo-li přiděleno, obchodní firma nebo název, sídlo, identifikační číslo, bylo-li přiděleno, jinak datum narození podnikatele a jeho bydliště, u zahraniční osoby bydliště mimo území České republiky, místo pobytu v České republice (pokud byl povolen) a umístění organizační složky podniku v České republice.
- obchodní firma, je-li fyzická osoba zapsána do obchodního rejstříku, a identifikační číslo, bylo-li přiděleno,

- předmět podnikání: Vydavatelství a nakladatelské činnosti, v úplném nebo částečném rozsahu podle § 45 odst. 4,
- místo podnikání,
- provozování živnosti průmyslovým způsobem, je-li živnost tímto způsobem provozována,
- doba, na kterou se živnostenský list vydává, ohlásila-li provozování živnosti na dobu určitou nebo u osoby uvedené v § 5 odst. 5 na dobu povoleného pobytu,
- den vzniku živnostenského oprávnění,
- datum vydání živnostenského listu.

Nemá-li ohlášení všechny Živnostenským zákonem stanovené náležitosti, vyzve živnostenský úřad podnikatele k odstranění závad. Ve výzvě stanoví přiměřenou lhůtu k jejich odstranění, nejméně však 15 dnů. Odstraní-li podnikatel závady ve stanovené lhůtě nebo ve lhůtě prodloužené, platí, že ohlášení bylo od počátku bez závad. Nesplňuje-li ohlašovatel podmínky stanovené tímto zákonem, živnostenský úřad zahájí řízení a rozhodne o tom, že živnostenské oprávnění ohlášením nevzniklo.

Podnikatel je povinen živnostenskému úřadu oznámit všechny změny a doplnění týkající se údajů a dokladů, které jsou stanoveny pro ohlášení živnosti a údajů vymezujících živnosti a předložit doklady o nich do 15 dnů ode dne jejich vzniku. Týká-li se změna rozsahu předmětu podnikání a není-li doložena doklady podle tohoto zákona, rozhodne živnostenský úřad v samostatném řízení, že živnostenské oprávnění v rozsahu oznámené změny ohlášením nevzniklo.

Koncesní listina

Pro náležitosti žádosti o koncesi platí ustanovení § 45 odst. 2 až 4 a § 46 obdobně. Předmět podnikání je třeba v žádosti o koncesi uvést v úplném nebo v částečném rozsahu podle přílohy č. 3. Živnostenského zákona.

Jsou-li pro provozování živnosti stanoveny podmínky odborné nebo jiné způsobilosti, k žádosti o koncesi přiloží:

- a) fyzická osoba doklad prokazující její odbornou a jinou způsobilost, popřípadě doklad prokazující odbornou a jinou způsobilost odpovědného zástupce,
- b) právnická osoba doklad prokazující odbornou a jinou způsobilost odpovědného zástupce,

Zjistí-li živnostenský úřad, že náležitosti žádosti o koncesi splněny nejsou, vyzve podnikatele ve lhůtě 30 dnů od doručení žádosti k odstranění závad. Ve výzvě stanoví přiměřenou lhůtu k jejich odstranění, nejméně však 15 dnů. Jsou-li k tomu závažné důvody, může živnostenský úřad na žádost podnikatele lhůtu i opakovaně prodloužit. Po dobu lhůty uvedené ve výzvě neběží lhůta pro vydání rozhodnutí o udělení koncese. Odstraní-li podnikatel závady ve stanovené nebo prodloužené lhůtě, živnostenský úřad zahájí projednání žádosti.

Rozhodování o koncesi

Před rozhodnutím o koncesi živnostenský úřad zjišťuje, zda jsou splněny všeobecné a zvláštní podmínky pro provozování živnosti. Živnostenský úřad rozhodne o žádosti o koncesi do 60 dnů ode dne podání žádosti. Osobě cizí st. příslušnosti - podnikající na základě povolení k pobytu - udělí koncesi na dobu povoleného pobytu.

Vydání koncesní listiny

Koncesní listinu živnostenský úřad vydá podnikateli do 15 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese.

V koncesní listině vydané fyzické osobě je uvedeno:

- jméno a příjmení, rodné číslo, bydliště, u zahraniční osoby bydliště mimo území České republiky, místo pobytu v České republice (pokud byl povolen) a umístění organizační složky podniku v České republice, pokud ji zřizuje, a jméno, příjmení a

bydliště (popřípadě místo pobytu v České republice, pokud byl povolen) vedoucího organizační složky podniku v České republice,.

- obchodní firma, je-li fyzická osoba zapsána do obchodního rejstříku a identifikační číslo, bylo-li přiděleno,
- místo podnikání a předmět podnikání v úplném nebo částečném rozsahu podle přílohy č. 3, a pokud je rozsah předmětu podnikání vymezen stanoviskem orgánu státní správy, který se vyjadřuje k žádosti o koncesi, uvede se v tomto rozsahu,.
- provozování živnosti průmyslovým způsobem, je-li živnost tímto způsobem provozována,
- doba, na kterou se koncese uděluje,
- datum vydání koncesní listiny,
- den vzniku práva provozovat živnost.

Živnostenský úřad zašle opis pravomocného rozhodnutí o udělení koncese a opis koncesní listiny nebo výpis z ní, rozhodnutí o její změně nebo o jejím zrušení a údaje o přerušení nebo o pozastavení provozování živnosti, popřípadě jiným dohodnutým způsobem sdělí údaje o koncesované živnosti a o podnikateli též orgánu, který k udělení koncese vydával stanovisko podle § 52 odst. 1 tohoto zákona.

Podnikatel je povinen oznámit živnostenskému úřadu všechny změny a doplnění týkající se údajů a dokladů, které jsou stanoveny jako náležitosti žádosti o koncesi a předložit o nich doklady do 15 dnů ode dne jejich vzniku.

Na základě oznámení podle odstavce 1 živnostenský úřad podle okolností případu změní rozhodnutí o udělení koncese, vydá koncesní listinu se změněnými údaji nebo rozhodne o pozastavení provozování živnosti nebo živnostenské oprávnění zruší anebo písemně vyrozumí podnikatele o provedení změny v živnostenském rejstříku.

Zánik živnostenského oprávnění přináší podnikateli také určité povinnosti.

Živnostenské např. oprávnění zaniká:

- smrtí podnikatele, nepokračují-li v živnosti dědicové.
- zánikem právnické osoby

- uplynutím doby, pokud živnostenský list nebo koncesní listina byly vydány na dobu určitou,
- výmazem zahraniční osoby nebo jejího předmětu podnikání z obchodního rejstříku,.
- rozhodnutím živnostenského úřadu o zrušení živnostenského oprávnění.
- podnikatel o to požádá.

Živnostenský úřad příslušný podle odstavce 1 zruší živnostenské oprávnění nebo pozastaví provozování živnosti, jestliže podnikatel závažným způsobem porušil nebo porušuje podmínky stanovené rozhodnutím o udělení koncese, tímto zákonem nebo zvláštními právními předpisy. Obdobně živnostenský úřad postupuje v případě, že zahraniční fyzická osoba, jejíž oprávnění provozovat živnost na území České republiky je vázáno na povolení k pobytu na území České republiky, tuto podmínku nesplňuje. Ale pozor, na co se často zapomíná:

Živnostenský úřad může živnostenské oprávnění zrušit též na návrh příslušné správy sociálního zabezpečení, jestliže podnikatel neplní závazky vůči státu. Málo známé je také to, že živnostenský úřad může zrušit podnikateli živnostenské oprávnění, jestliže podnikatel neprovozuje živnost po dobu delší než 4 roky.

Zrušení živnostenského oprávnění se oznamuje na úřední desce obecního úřadu příslušného podle místa podnikání.

2.4 Živnostenský rejstřík

V živnostenském rejstříku jsou vedeny údaje o podnikatelích, kteří měli nebo mají v územní působnosti živnostenského úřadu sídlo či bydliště.

Do rejstříku se zapisují následující údaje a změny u fyzické osoby:

jméno, příjmení, státní občanství, bydliště, u zahraniční fyzické osoby též místo pobytu v České republice, pokud byl povolen, rodné číslo, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, identifikační číslo, popřípadě obchodní firma a místo podnikání,

Rejstřík je veřejným seznamem v části, v níž se u fyzické osoby zapisuje jméno a příjmení, popřípadě obchodní firma, místo podnikání, u zahraniční fyzické osoby též umístění organizační složky podniku v České republice, předmět podnikání, identifikační číslo, provozovny, provozování živnosti průmyslovým způsobem včetně

rozsahu živnostenského oprávnění, pozastavení a přerušení provozování živnosti, datum zániku živnostenského oprávnění, prohlášení a zrušení konkursu, překážky provozování živnosti, a v části, v níž se u právnické osoby zapisuje obchodní firma nebo název, sídlo, u zahraniční právnické osoby umístění organizační složky podniku v České republice, identifikační číslo, předmět podnikání, provozovny, provozování živnosti průmyslovým způsobem včetně rozsahu živnostenského oprávnění, pozastavení a přerušení provozování živnosti, datum zániku živnostenského oprávnění, prohlášení a zrušení konkursu, vstup do likvidace, překážky provozování živnosti. Toto ustanovení platí obdobně pro ústřední evidenci podnikatelů.

Dále se uvádí:

- předmět podnikání,
- druh živnosti,
- provozovna nebo provozovny, v nichž je živnost provozována v
- zahájení a ukončení provozování živnosti v nich,
- doba platnosti živnostenského listu nebo koncesní listiny,
- datum vzniku živnostenského oprávnění,
- datum zahájení provozování živnosti,
- pozastavení nebo přerušení provozování živnosti,
- datum zániku živnostenského oprávnění,
- provozování živnosti průmyslovým způsobem a údaje o rozsahu živnostenského oprávnění podle § 7a odst. 8,
- prohlášení a zrušení konkursu,
- vstup právnické osoby do likvidace,
- překážky provozování živnosti, přehled o uložených pokutách včetně sankčních opatření uložených jinými správními orgány v souvislosti s podnikáním s výjimkou blokových pokut, které jsou poměrně dosti vysoké.

2.5 Základní údaje o vydavatelské produkci

Před rokem 1889 u nás působilo v asi padesát vydavatelství, které vydávaly veškerou produkci v Československu. Před deseti lety jich bylo asi 2200, ale jen 500 vydávalo knihy soustavně, to je alespoň deset titulů ročně. Oprávnění podnikat v tomto oboru je jedno z nejjednodušších, postačuje registrace plnoletého a bezúhonného občana na

živnostenském úřadě. Vydávání knih je zatíženo jen pětiprocentní daní. Konkurence je velká. Počet nakladatelů stále klesá, přesto je jich u nás stále ještě velmi mnoho. Celková knižní produkce stoupá, náklady trvale klesají. U prózy se ustálily za posledních deset let na 3000 - 5000 výtiscích, u poezie na 800 -1000 výtiscích.

Jestliže v roce 1989 činila produkce 6000 knižních titulů za rok, (beletrie 750, odborná literatura a učebnice 1800), např. v roce 1996 to bylo 10 250 titulů (z toho beletrie 3100, odborná literatura a učebnice 1500). Počty nových knih nadále stoupaly. Podle údajů Národní knihovny v Praze bylo v ČR loni (v roce 2008) vydáno přes 17 000 nových neperiodických titulů. Klesá podíl beletrie, roste počet titulů naučné a odborné literatury - stejně jako je tomu jinde ve světě. Polovinu z tohoto počtu tvoří regionální tisky, publikace okresních archivů apod. (Na Slovensku činí produkce neperiodických publikací asi 4000 titulů.)

Vzhledem k tomu, že jde o produkci na deset milionů obyvatel, můžeme se srovnávat s vyspělými státy. Beletrie reprezentuje asi 30 % produkce, přitom ve většině zemí EU netvoří víc než deset procent. Podíl odborné literatury neklesá pod 5000 titulů. Čtvrtinu všech v současné době knih tvoří překladová literatura, většinou z angličtiny a němčiny. Naprostá většina z české produkce neperiodických tiskovin má přidělena identifikační čísla databáze ISBN.

2.6 Základní údaje o ISBN

ISBN je zkratka pro systém mezinárodního standardního číslování knih (ISBN = International Standard Book Numbering). Vznikl původně jako národní systém koncem šedesátých let v Anglii a postupně se rozšířil do více než 165 zemí. Světovou centrálou je Mezinárodní agentura ISBN v Berlíně. V České republice byla evidence ISBN zavedena těsně před listopadem 1989.

Pomocí desetimístného čísla se jednoznačně identifikuje každá neperiodická publikace. Slouží především knihovnám (pro rozlišení titulu v bibliografických databázích), nakladatelům (k zveřejnění produkce), knižnímu obchodu (pro skladovou evidenci).

Účast nakladatelů v systému ISBN je v České republice dobrovolná. V současnosti je v ČR asi 3500 nakladatelů - účastníků ISBN. Základními dokumenty, jimiž se řídí provoz systému ISBN v České republice, jsou ČSN ISO 2108 Informace a dokumentace - Mezinárodní standardní číslování knih (ISBN) a Příručka uživatele systému ISBN. Národní agentura ISBN v ČR působí v Národní knihovně ČR v Praze (tel.: 221 663 306, e-mail: isbn@nkp.cz)

2.7 Přípravné práce před vznikem tištěného periodika

První nápad udělat si noviny, případně časopis vzniká zpravidla již v základní škole. Řekněme si rovnou, že první zkušenosti se školním časopisem jsou velmi cenné, i když výsledky bývají často velmi žalostné. A to o to víc, čím mají děti k dispozici kvalitnější techniku. Tyto chyby by se neměly opakovat v laickém přístupu k tvorbě podnikového časopisu.

Počítače a kopírky po celé republice se mohou zavařit, aby naprodukovaly dost nepodařeného pseudonovinářského díla. Potiskované obrazce nedrží knižní rejstřík, výběr písma je vzorníkem fontů, které počítače poskytují, grafická úprava hýří nápady, ale netvoří žádoucí celek. Obsahově na tom bývá takové amatérské dílko relativně ještě nejlépe. Pokud nezískají nadšení amatéři alespoň základy profesionálního novinářství, podobně vypadají i nejrůznější podnikové či spolkové zpravodaje. Také proto bude vhodné připomenout si posloupnost přípravných prací při vzniku řádného periodika.

1. Průzkum zájmu čtenářů o typ zvoleného periodika, upřesnění náplně, periodicity a rozsahu. Rozhodnutí o výši tištěného nákladu. Volba názvu titulu. Určení zpracovatele, výběr šéfredaktora, jmenování poradního orgánu vydavatele - redakční rady. V případě zhotovování časopisu "na klíč" uzavření smluv s dodavatelem (přesné určení podmínek včetně harmonogramu, penalizace). Seznámení se s obsahem právních předpisů pro vydávání tištěného periodika, zejména tiskového zákona (v platném znění).
2. Nalezení tiskárny a sjednání výrobní ceny za jednotlivý výtisk, harmonogramu výroby, předpisu pro sazbu a zlom s formáty papíru a odvozeně po jednání s distributory cena pro distributory a odběratele, příp. za předplatné.

3. Registrace tištěných periodik probíhá podle zák. č. 46/2000, ve znění platné novelizace č. 320/2002 na Ministerstvu kultury ČR, Praha 6, Milady Horákové 220. Přihláška obsahuje: název periodického tisku, jeho obsahové zaměření, četnost (periodicitu) jeho vydávání, údaje o jeho regionálních mutacích, název, adresu sídla a identifikační číslo vydavatele, je-li vydavatel právnickou osobou, anebo jméno, příjmení, bydliště a rodné číslo vydavatele, bylo-li přiděleno, jinak datum narození, je-li vydavatel fyzickou osobou, která vydává periodický tisk na základě živnostenského oprávnění, také jeho obchodní jméno, identifikační číslo a adresu místa podnikání, liší-li se od bydliště. Na základě těchto informací je přidělena registrační značka MK ČR a mezinárodní indexové číslo.
Nepovinný čárový kód přiděluje EAN - ČR, Na Pankráci 30, Praha 4.
Vydavatel má též při zahájení vydávání sdělit své IČO evidenci tisku MK CR..
4. O míře prodejnosti jednotlivých titulů tiskových médií do značné míry rozhodují distributoři, kteří pobírají nemalý rabat (asi 35 % ceny). Je třeba s nimi včas navázat spolupráci. Distribuci tisku zajišťují v ČR zejména: PNS Praha (75 % trhu periodik, asi 22 000 prodejních míst) a Mediaprint - KAPA Praha.
5. Propagace podnikového časopisu znamená především informaci současným zaměstnancům, např. formou letáčku k mzdovému vyúčtování. Vhodnou a nenákladnou praxí u větších firem se jeví vytvoření ústředního sloganu, jeho využití ve veřejných prostorech, kudy denně prochází nejvíc zaměstnanců (vrátnice), dále specifika dle finančních možností, zejména výměnou v jiných, regionálních masmédiích v případě distribuce mimo podnik lze využít samolepky na stánky, sponzorství akcí, billboardy v cílených místech odběru, soutěž pro distributory, předplatitele, nabídka zdarma do nemocnic, škol, restaurací, nádražních vlakových a autobusových čekáren.
6. Ekonomická rozvaha podnikového časopisu musí především vycházet z toho, že náklady na výrobu podnikového (klientského) časopisu jsou především investicí do propagace. A propagace, jak známo, by měla být nad 5 % obrátu firmy. (Připomeňme na tomto místě úsloví velkého průmyslníka Henry Forda: "Kdybych měl posledních pět dolarů, tak tři z nich věnuji na reklamu a zbylé dva použiji jako vstupní kapitál na další podnikání.")

Rozpočet nového podnikového periodika budou tvořit odhady cen spojených s přípravou a distribucí periodika: náklady na místnosti redakce, chod redakce, platy a technické vybavení (telefon, fax, kopírka a kancelářské potřeby), event. cena smluvního grafika a korektora, cena za zlom v DTP, tisk v tiskárně a případnou distribuci mimo podnik. Neoddiskutovatelnou součástí nákladů jsou autorské honoráře externím spolupracovníkům. Výše honoráře je záležitostí rozhodnutí vydavatele, v ústředních denících se platí asi 500 Kč za normostranu rukopisu (1800 znaků), v malých časopisech se spodní hranice honorářů pohybuje kolem 150 Kč za stranu.

Na druhé straně rozpočtu podnikového periodika budou nevelké položky příjmu - předpokládané příjmy za inzerci, minus případný poplatek za akvizici.

7. Seznámení redakce se záměry vydavatele. Vytvoření vydavatelského záměru, v němž vydavatel stanoví zejména obsahové priority v náplni běžných vydání.

8. Rozdělení rubrik a zodpovědnosti, popisy práce, termíny odevzdávek rukopisů, posloupnost, návaznost prací v časových termínech.

9. Stanovení časového harmonogramu prací před vyjitím prvního čísla včetně zkušebního čísla až po den vydání, plán nárůstu tištěného nákladu v úvodním období a pokrytí vytipovaného externího území distributory na základě písemných smluv.

10. Zajištění distribuce včetně rozesílání tzv. povinných výtisků podle tiskového zákona - podle něj je vydavatel povinen bezplatně na svůj náklad z každého vydání periodického tisku do sedmi dnů ode dne jeho vydání zajistit dodání stanoveného počtu výtisků těmto příjemcům

2 povinné výtisky Národní knihovně České republiky (Klementinum 190, 110 01, Praha 1),

1 povinný výtisk Moravské zemské knihovně v Brně (Kounicova 65a, 601 87 Brno),

1 povinný výtisk knihovně Národního muzea v Praze (Královská obora 56, 170 76 Praha 7),

1 povinný výtisk Ministerstvu kultury ČR (Archiv povinných výtisků, Milady Horákové 139, 160 41 Praha 6),

1 povinný výtisk Parlamentní knihovně (Sněmovní 4, 118 26 Praha 1),

1 regionální povinný výtisk příslušné státní vědecké knihovně (Mariánské nám. 5, 110 01 Praha 1),

- 1 povinný výtisk Středočeské vědecké knihovně v Kladně, Tř. gen. Klapálka 1641, 272 80 Kladno,
- 1 povinný výtisk Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích, Lidická 1, 370 59 České Budějovice,
- 1 povinný výtisk Studijní a vědecké knihovně Plzeňského kraje, Smetanovy sady 2, 305 48 Plzeň,
- 1 povinný výtisk Severočeské vědecké knihovně v Ústí nad Labem, W. Churchilla 3, 401 34 Ústí nad Labem,
- 1 povinný výtisk Krajské vědecké knihovně v Liberci, Rumjancevova 1362/1, 430 53 Liberec,
- 1 povinný výtisk Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové, Pospíšilova 395, 500 01 Hradec Králové,
- 1 povinný výtisk Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě, Prokešovo nám. 9, 716 00 Ostrava,
- 1 povinný výtisk Vědecké knihovně v Olomouci, Bezručova 2, 779 77 Olomouc)
- 1 regionální povinný výtisk Městské knihovně hlavního města Prahy (Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1),
- 1 povinný výtisk periodického tisku, který je vydavatelem určen pro nevidomé nebo slabozraké (Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze, Krakovská 21, 115 17 Praha 1)..

Je-li periodický tisk vydáván v regionálních mutacích (např. nové tituly periodika SEDMIČKA), pak se povinnost vydavatele poskytnout povinný výtisk vztahuje na každou regionální mutaci. Regionálním povinným výtiskem se rozumí výtisk příslušné regionální mutace.

2.8 Ukázka projektu nového podnikového periodika

Vydavatel: Podnik

Náklad: 3000 až 5000 výtisků

Redakce: 2 pracovníci VŠ - vedoucí redaktor + SŠ - tajemník redakce

Tiskárna: smluvní

Formát: A4

Rozsah: 32 stran + 4 str. ob.

Barevnost: čb + obálka čtyřbarevně

Periodicita: měsíčník.

Přílohy: podle potřeby

Distribuce: vlastní odběrní místa + smluvně podle adresáře předplatitelů

Cena: pro zaměstnance zdarma, pro předplatitele snížená cena 19,- Kč.

Odhad nákladů: Lze uvažovat o nákladech ve výši přibližně tři až čtyři miliony korun ročně. Po upřesnění projektu, na základě definitivního stanovení nákladu, rozsahu, barevnosti, sponzorství a podílu inzerce lze vypracovat přesnější rozpočet.

Vydavatelský záměr: Vedle původních odborných článků budou časopise zveřejňované informace krátké, většinou formou anotace, s odkazem na původní pramen, uspořádané v rubrikách.

Časopis by měl být dlouhodobě zaměřen na následující problematiku: Výrobní program a jeho realizace, Integrace do EU, Zákony a nařízení vlády, Technické a právní předpisy, Popularizace harmonizace technických předpisů, ISO 9000, Referáty z odborných seminářů, Odkazy na internetové zdroje, Zkušenosti ze zahraničí, Zahraniční cesty, Zkušenosti z pracovišť, Polemika, Poznámky a komentáře, Dopisy čtenářů, Informace, a zajímavosti, Recenze odborné literatury, Kalendárium (přehled seminářů), Spotřebitelské okénko, Společenská kronika, Sportovní okénko, Jazykový koutek. Podíl obrázků a grafiky přibližně 20 % rozsahu.

Charakteristika cílové skupiny: současní zaměstnanci, bývalí pracovníci Podniku, spolupracující a kooperující firmy, odborná veřejnost, sponzorovaný sportovní klub, zájemci z Města, sídla Podniku, podnikové prodejny.

Propagace: Základní informace o podobě nového časopisu zveřejnit s dostatečným předstihem, informace v platových výměrech, v místním tisku, na internetu, poutače v provozech a na dílnách, sdělení na výrobních poradách, informační leták pro veřejnost, direct-mailing: nultý výtisk s doprovodným dopisem a předplatitelským listem pro odborně zainteresovanou technickou veřejnost, reciproční inzerce v odborných časopisech, nulté číslo rozdávat na seminářích a podobných akcích.

Titul: Zpravodaj Podniku

Periodicita: měsíčník

Formát: A4

Papír: 80 gr., bezdřevý + obálka, barva na křídě 120 g.

Rozsah: 64 stran

Technika tisku: maloformátový barevný ofset

Zlom + výtažky - filmy: 33 000 Kč na vydání

Honoráře: 60 000 Kč na vydání

Mzdy redaktorů za sestavení, redigování, špíglování, korekturu, redakční agendu: 50 000 Kč měsíčně

Příjmy z inzerce: 50 000 - 100 000 Kč na vydání, nelze garantovat

Kusový náklad: 3000 kusů - tisk, cena za výtisk minimálně 22,- Kč, celkem za vydání 66 000 Kč

Kusový náklad: 5000 kusů - tisk, cena za výtisk minimálně 19.50 Kč, celkem za vydání 97 500 Kč

Balné: podle nabídky firem

Poštovné: 12,- Kč (lze zajistit snížené výplatné)

Pro vykonávání volné živnosti v oblasti vydavatelské a nakladatelské činnosti je užitečné seznámit se s obsahem polistopadových zákonů v této oblasti:

- **1990** Komunistickou cenzuru v jakékoli podobě zrušil zákon č. 86/1990 Sb.
- **1990** zákon č. 85/1990 Sb. upravuje m.j. formální náležitosti "petice": u každého signatáře musí být čitelně napsáno jméno, příjmení a bydliště. Stejně údaje musí být uvedeno u toho, kdo petici sestavil nebo ji předkládá k vyřízení. Zákon č. 166/1990 Sb. zrušil úřad pro tisk a informace.
- **1991** zákon č. 106/1991 Sb., o neperiodických publikacích
- **1991** zákon č. 310/1991 Sb., o ČTK
- **1991** zákon č. 483/1991 Sb., o Čs. televizi jako veřejnoprávní instituci
- **1991** zákon č. 484/1991 Sb., o Čs. rozhlasu jako veřejnoprávní instituci
- **1992** zákon č.103/1992, Sb., o Radě ČR pro rozhlasové a televizní vysílání
- **1992** zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři (od 1. 1. 1993)
- **1992** zákon č. 597/1992 Sb., o zrušení Československého rozhlasu, Československé televize, a Československé tiskové kanceláře (ke dni 31. 12. 1992)
- **1993** zákon č. 1/1993Sb., Ústava České republiky. Obsahuje prohlášení, že součástí českého právního pořádku je Listina základních práv a svobod

- **1994** zákon č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích (25 Kč za rozhlas a 50 Kč za televizi měsíčně)
- **1995** zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích
- **1995** zákon č. 40/1995, o regulaci reklamy. Definoval reklamu, stanovil přísnější pravidla pro reklamu tabáku, alkoholu, zbraní a léků, zakázal podprahovou a skrytou reklamu, stanovil sankce.
- **1997** zákon č. 135/1997 Sb., který novelizoval zákon č. 252/1994 Sb. (koncesionářský poplatek za byl zvýšen na 75 Kč za ČT měsíčně a na 37 Kč za ČRo měsíčně)
- **1999** zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- **2000** zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku 2000 - zákon 46/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů
- **2000** zákon č. 302/2000 Sb., novelizace tiskového zákona č. 46/2000 Sb.,
- **2000** zákon č. 121/2000 Sb., nahradil tzv. autorský zákon o dílech literárních, vědeckých a uměleckých z roku 1965, doplňovaný do té doby jen dílčími novelizacemi. Pro běžného uživatele počítače je významná úprava: získaná počítačová databáze je volně přístupná jen pro osobní potřebu, ke studiu a podobně. Dědická práva se prodlužují z 50 na 70 let po smrti autora. (Po dva roky se mohou volně prodávat podle minulého zákona 44prošlá" autorská díla.)
- **2001** zákon č. 39/2001 Sb., o řešení krize v ČT - zvýšil počet členů Rady ČT z 9 na 15
- **2001** zákon č. 231/2001 Sb., o rozhlasovém a televizním vysílání, kterým se změnil zák. č. 483/91, uvolnil tzv. křížové vlastnictví - majitel celoplošné televize (rádia) si mohou zařídit i celostátní ceník, automaticky se prodlužuje licence na komerční televizi, majitel však musí zaplatit 200 milionů korun (Nova vydělá tuto částku za dva týdny, Prima téměř za půl roku), majitelé licence ji mohou po dvou letech prodat, polovina programu musí být věnována evropským pořadům, podíl reklamy se v soukromých televizích zvýšil z 10 na 15 procent, pořady nevhodné pro děti, musí být celou dobu označeny, i v televizi platí v případě pomluvy právo na odpověď.

- **2002** zákon č. 138/2002 Sb., o reklamě, v němž se upravila pravidla reklamy na tabákové výrobky a zakázala nevyžádaná reklama
- **2002** zákon č. 192/2002 Sb., o Českém rozhlasu, novelizace tiskového zákona č. 484/1991 Sb.
- **2002** zákon č. 320/2002 Sb., novelizace tiskového zákona
- **2004** byla povolena parlamentní a stranická vysílání v rozhlasu a televizi
- **2006** koncesionářské poplatky byly zvýšeny na 100 Kč za ČT měsíčně a na 45 Kč za ČRo měsíčně, od r. 2007 na 120 Kč měsíčně za ČT, nakonec 135 Kč za ČT od r. 2008
- **2008** zákon č. 161/2008 Sb., o technickém přechodu zemského analogového televizního vysílání na digitální
- **2009** zákon č. 52/2009 Sb., tzv. pendrekový zákon, podle něhož nesmí novinář publikovat údaje, umožňující zjištění totožnosti osob zúčastněných v tr. řízení, ale také zákaz zveřejňování telefonních odposlechů.

3 VÁZÁNÍ A KONEČNÉ ZPRACOVÁNÍ KNIH

Obor zahrnuje vázání knih, laminování, kompletace knih a ostatních tiskovin.

3.1 Základní údaje

Živnosti volné jsou živnosti, pro jejichž provozování tento zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění pro živnosti volné musí být splněny všeobecné podmínky (§ 6 odst. 1 Živnostenského zákona).

Základním vzděláním je současný učební obor č 34-57-H/001 Knihař (tříletý učební obor zakončený závěrečnou učňovskou zkouškou)

Starší absolventi polygrafických škol, například knihaři, nyní podnikatelé v tomto oboru, kteří by měli zájem doplnit si své vzdělání o poznatky posledních let a naučit se pracovat s moderní technologií, mají možnost absolvovat rekvalifikační kurzy.

Při rozhodnutí o podnikání v jakékoli oblasti je na prvním místě podnikatelský záměr. Člověk musí vědět, co chce dosáhnout, musí najít odborníka, který zná právníké zázemí, člověka, který má odborné předpoklady. Sám by měl mít však alespoň základy (viz Přehled tiskových technik a dokončovací knihařské výroby na konci kapitoly)

Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (Živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, upravuje ve svém § 6 jednak všeobecné podmínky provozování živnosti, které musí splňovat podnikatel vždy bez ohledu na to, v jaké živnosti podniká, a dále v § 7 stanoví zvláštní podmínky provozování živnosti, kterými jsou odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní předpisy stanovují. Odborná způsobilost pro řemeslné živnosti se prokazuje doklady ve smyslu § 21 živnostenského zákona, které mohou být nahrazeny doklady podle § 22 téhož zákona. V obou případech se jedná o podmínky, které je podnikatel povinen splnit před vstupem do podnikání.

3.2 Druhy živností

Ohlašovací živnosti jsou:

- a) řemeslné, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v § 21 a 22 Živnostenského zákona. Živnosti řemeslné jsou živnosti uvedené v příloze č. 1 Živnostenského zákona.
- b) vázané, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v příloze č. 2 není-li dále stanoveno jinak,
- c) volné, není-li jako podmínka provozování živnosti odborná způsobilost stanovena. Jednou z nich je i Vázání a konečné zpracování knih

U ohlašovacích živností provozovaných průmyslovým způsobem se pro získání živnostenského oprávnění nevyžaduje prokazování odborné způsobilosti. Podnikatel proto odpovídá za odbornost provozování živnosti a je povinen zajistit provozování živnosti osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Podnikatel vede o osobách splňujících požadavky odborné způsobilosti evidenci a minimálně tři roky uchovává kopie dokladů prokazujících tuto způsobilost.

Případné změny znaků charakterizujících provozování živnosti průmyslovým způsobem je podnikatel povinen nejpozději do jednoho měsíce od jejich vzniku oznámit živnostenskému úřadu. Současně s tímto oznámením je podnikatel povinen předložit i doklady prokazující splnění zvláštních podmínek, jsou-li tímto zákonem vyžadovány.

3.3 Tiskové techniky a dokončovací knihařské práce

Historie tisku trvá zhruba pět set padesát let. První tištěné knihy se objevily v polovině XV. století. O vynálezci knihtisku Johannesu Gutenbergovi již byla řeč. Vedle knih se však tisk využíval i na výrobu tištěných odpustků, hracích karet a podobně. Souběžně s většími nároky na tisk v souvislosti s rozvojem prvních periodik na počátku XVII. století se vyvíjela tisková forma, výroba papíru i reprodukování obrazu. Na počátku XIX. století byl systém plocha proti ploše zdokonalen na systém plocha proti válci a v polovině XIX. století nahrazen rotačním systémem válec proti válci. Objev litografie (předchůdce ofsetu) pomohl objevit fotografii a ta, rozložena na tisknoucí body,

zpestřila ve druhé polovině XIX. století výrazně obsah periodik. Vynález elektřiny zlepšil pohon soustrojí a nahradil manuální práci. Vynálezy dalších tiskových technik, kromě základního knihtisku, zejména hlubotisku a ofsetu, umožnily jednodušší a kvalitnější přenos tiskových předloh včetně fotografie. Dosavadním vyvrcholením tvorby v oblasti tisku bylo ve druhé polovině XX. století rozvíjení fotosazby s využitím počítačů. Mezi tiskovými technikami využívanými při tvorbě periodik se prosadil rotační ofset. Ustálily se formáty, gramáž a kvalita papíru, barevná škála a kvalita barev, zjednodušila příprava formy, její přenos na tiskové desky, ustálily užívané rastry, zrychlil a zkvalitnil tisk, zautomatizovalo a zefektivnilo se knihařské zpracování. Současná špičková technika dokáže na rotační ofsetové rotačce vyrobit deset tisíc výtisků běžných publikací za hodinu včetně konečných úprav a balení.

Vývoj tisku a konečné úpravy knih prodělal od dob Gutenbergova vynálezu v polovině XV. století bouřlivý vývoj. (Nejen politická, ale i polygrafická výročí u nás končí osmičkou: 1468 vznikla Kronika Trojanská (dlouho považovaná za první českou tištěnou knihu), 1518 byla vytvořena první mapa Čech, 1868 profesor Jakub Husník objevil světlotisk, 1878 Karel Klíč položil základ hlubotisku, 1888 vyšlo první číslo odborného časopisu Typografie. Tiskem rozumíme opětovný přenos barvy z tiskové formy na papír v tiskovém stroji. Podle způsobu přípravy tiskových forem a techniky tisku rozeznáváme několik tiskových technik.

Knih tisk je nejstarší, původní a dosud někde užívaný způsob techniky tisku systému „plocha na plochu“. Užívá se od dob Johanna Gensfleischa-Gutenbergova (nar. kol. roku 1395 v Mohuči, pův. zlatník ve Strasburku, od r. 1444 opět v Mohuči, datum vynálezu: 1445, kdy vyšla první kniha Sibylina, po zadlužení tiskařské dílny předány r. 1454 mohučskému měšťanu Johannesu Fustovi. Gutenberg zemřel r. 1468 v Mohuči). První knihou byla Bible, měla 1200 stran a byla vytištěna asi ve 200 výtiscích.

Gutenbergův vynález sestává ze tří částí: vyřezal matrice, vymyslel slitinu písmovinu (Pb,Sn, Bi) a odlitých liter užíval k opakovaným sestavám v textech. Jeho knihy se k nerozeznání podobaly psaným, protože mezislovní mezery byly totožné i za cenu

stejných liter vyřezaných o různých silách. Tisklo se z vystouplých míst liter naválených barvou.

Pikantní je, že v Čechách byl omylem Gutenberg považován za kutnohorského rodáka (Kuttenberg), a to ještě při oslavách 400 let od vynálezu knihtisku v obrozeneckém roce 1840. Také byl zaznamenán pokus prohlásit za objevitele knihtisku Pražáka Waldvogela, který tiskl již kolem roku 1444 v Avignonu.

Tiskovinám vzniklým před rokem 1500 se říká prvotisky (inkunábule). Jde asi o 16 000 titulů vydaných v celkovém nákladu více než šest milionů výtisků. První pocházely z dílny Gutenberga a jeho nástupců. Tiskařské umění se rychle rozšířilo po roce 1462, kdy první tiskárna vyhořela a tovaryši se rozešli po Evropě. První kniha na území historických českých zemí byla vydána v Plzni v roce 1468: Kronika trojánská.

Po roce 1500 zaznamenal tisk v Čechách mimořádnou událost. Mikoláš Konáč z Hodíškova a Jan Volf z Moravy se pokusili v Praze o vydání prvních českých novin. V roce 1530 vytiskl Jan Kosořský z Kosoře nejstarší známou mapu Čech. Z prvních českých tiskařů je nejznámější Jiří Melantrich z Aventýna (1511-1580), který vydal za svého života v tiskárně (v dnešní Melantrichově ulici) asi 200 tisků, z nichž nejvíce proslul Matthioliho herbář. Po smrti Melantrichova syna převzal tiskárnu jeho zeť a spolupracovník Daniel Adam z Veleslavína. Tiskárna byla po bitvě na Bílé hoře konfiskována a předána jezuitům.

Kolem roku 1620 Holandský tiskař Willem Jansz von Blaeu vylepšil tiskařský stroj zvedací deskou se závažím. Do té doby se první noviny tiskly o dvou listech rychlostí 150 výtisků za hodinu a o max. nákladu 2500 výtisků. Roku 1810 nahradil Bedřich Koenig tlakovou desku kovovým válcem a nazval svůj vylepšení tiskařský stroj rychlolisem. Poprvé byl zaveden při výrobě londýnských Timesů. Výkon dosahoval 800 výtisků za hodinu. Časem jej zdokonalily dvouobrátkové rychlolisy. Přibližně ve stejný čas jako první rychlolisy vznikly v Americe tzv. příklopové stroje různých značek, např. Boston, Liberty. V roce 1818 vynalezl v Paříži Lorilleux novodobou tiskařskou barvu. V polovině XIX. století byla v Americe vynalezena knihtisková rotačka. Rotačky

před koncem 19. stol. byly schopny vyrábět asi 10 000 osmistránkových novin za hodinu, což znamenalo obrovské rozšíření především masového tisku.

Při užití rychlolisů jde „válec proti ploše“ a u rotačního knihtisku „válec proti válci“, když působí po válcích smáčených v barevnících soustava tlakových a formových válců. Formou je náročně připravovaná horká sazba z písmoviny (slitina olova, cínu a antimonu či vizmutu). Pro její rozvoj byl důležitý vynález mechanizovaného sázecího stroje (linotype, Ottmar Mergenthaler, 1884). V knihtiskových strojích se používá značných tlaků, což umožňuje hustou barvou poměrně ostře potiskovat i velmi tvrdý papír. Z toho je odvozena i značná masivnost techniky. Podle tvaru zpracovávaného papíru se rozlišuje knihtisk archový a kotoučový. (Postup knihtisku názorně zobrazen v mnoha filmech, např. v úvodu filmu režiséra Z. Brynycha Každá koruna dobrá (1961).

Nejstaršími a nejznámějšími tuzemskými knihtiskovými stroji, které byly dlouho předmětem vývozu, byly akcidenční příklopy zn. Grafopress, později rychlolisy pro jednobarevné náklady do 25 000 výtisků zn. Librex (hodinový výkon kolem 1000 výtisků) a nakonec už pro ofset maloofsetové stroje zn. Romayor Adamovských strojů. Novinové knihtiskové rotačky dosahovaly v šedesátých letech výkonu až 30 000 výtisků za hodinu při různě sestavovatelné produkci. Mezi rychlolisy a kotoučovými knihtiskovými rotačkami tvořily přechod výkonné kvalitní archové rotačky pro vícebarevný tisk z fotopolymerů, jichž nakonec bylo možné použít i pro ofsetový tisk. Řidčeji užívaný způsob knihtisku je archový rotační tisk např. německé a u nás často používané stroje zn. Victoria. Pro knihtisk je vhodný i levný dřevitý papír.

Ještě po skončení první světové války dominoval mezi tiskovými technikami v českých zemích zcela jednoznačně knihtisk. Jen v Praze pracovalo 88 tiskáren (35 rotaček, 373 rychlolisy, 377 příkloповých lisů, 168 sázecích strojů)

Jestliže ještě před vynálezem knihtisku byly zaznamenány pokusy ulehčit si práci při opisování knih dřevořezy, které byly vlastně „razítky“. Nejstarším dochovaným dřevořezem je obrázek sv. Kryštofa z roku 1423. Po vynálezu knihtisku se obrazová dokumentace pouze nepatrně zdokonalila. Kromě čárových dřevořezů Angličana

Thomase Bewicka, které nahradily dřevoryty zhotovované namísto nožem rýtky, vznikly mědiryty. U jejich uměleckého rozšíření byli v XVI. stol. Němec Albrecht Dürer a Čech Václav Hollar (1607-1677), který vytvořil 2814 grafických listů, též Karel Škréta (1610–1647) Později byly mědiryty nahrazeny lepty a předznamenaly vynález hlubotisku. (Moderními, dokonce barevnými dřevoryty se při jejich renesanci v grafickém užití proslavil Max Švabinský.) Zásadní zvrát znamenal objev fotografie a zejména jejího autotypického rozkladu při přenosu do tisku (Jiří Meisenbach, 1881)

Hlubotisk má jako hlavní přednost velmi vysokou kvalitu přenosu polotónových obrazových předloh, proto se používá na vysoce kvalitní tisky obrazů a kvalitních barevných kalendářů, či obrazových publikací. Hlavní charakteristikou hlubotiskové tiskařské techniky je to, že tisková místa jsou níže než netisknouce plochy.

Hlubotisk vznikl za významného přispění Čecha Karla Václava Klíče (1841-1926), nar. v Hostinném. Počátkem byl objev heliogravury. Na Silvestra r. 1878 dělal Klíč pokusy s měděnou destičkou, kterou pak vhodil do stolu, kde měl asfaltový prášek. Ten se zviřil a když později Klíč destičku vyňal, všiml si, že je na ní asfaltová vrstva. Tu zahřál a asfalt vytvořil na mědi souvislou vrstvu. Vkopírovaný obraz v želatině se solemi chloru zaleptal v měděné desce chloridem železitým a z ní zhotovil u měditiskaře velmi zdařilý tisk. Tisknouchými místy se stala zahlubená místa, v nichž se uchycovala barva.

Předchůdcem byl mědiryt z XV. století. V něm vynikl v XVI. stol. Němec Albrecht Dürer a později Čech Václav Hollar (1610–1677). Používal i leptu stejně jako Rembrandt. Knihtiskový text se tedy již dříve doplňoval tiskem mědirytin z hloubky hlubotiskem. V XIX. století se technika mědirytu zdokonalila galvanizací a mědiryty někdy nahradily jemnější oceloryty. Vynálezce Klíč držel své tajemství v tajnosti, odstěhoval se do Anglie a tam svůj vynález zpeněžil. V roce 1890 zavedl tisk z válců se stíracím nožem, tento rok se považuje za konečné datum Klíčova dotaženého vynálezu hlubotisku. V Lancasteru Klíč tiskl především umělecká díla. V r. 1897 se vrátil do Vídně, kde v r. 1926 zemřel. Svým významem se řadí Klíčův vynález hlubotisku k vynálezu Guttenbergova knihtisku či Senefelderovu vynálezu litografie. Dosud se pro nejkvalitnější mnohanákladové tisky používají archové nebo kotoučové (rotační)

hlubotiskové stroje. Vhodnou surovinou pro potisk hlubotiskem je mírně klížený a silně plněný a hlazený papír.

Oproti pomalejšímu knihtisku se hlubotisk vyplácí pouze při potisku většího nákladu. Jediná tiskovina, která se vyplatí tisknout hlubotiskem je Magazín TV, který má milionový náklad. (cenové relace různých technik poskytují stránky www.priting.cz)

Ofset neboli tisk z plochy postupně vytlačil méně výkonný a na přípravu tiskových forem náročnější knihtisk. Ovšem i jemu za předlohu zpočátku sloužila horká sazba, později fotosazba. Vynález se tisku z plochy (tisknoucí a netisknoucí místa jsou v rovině) čili litografie připisuje Aloisi Senefelderovi (nar. 6. 11. 1771 v Praze v domě, kde je Staroměstská tržnice). Žil nejvíce v Mnichově. Psal divadelní hry, které chtěl rozmnožovat. Objevu však přímo napomohla potřeba poznamenat si narychlo počet kusů prádla, který chtěl dát pradeně. Poznačil si číslo na hladký kámen směsicí vosku, másla a sazí, která mu zbyla z předchozích pokusů. Později, když si chtěl poznámky opsat, napadlo jej kámen oleptat tak, aby písmena vystoupila jako u knihtisku. To se mu povedlo jako nový způsob tisku kamenotisk. Kámen pro kamenotisk však musel mít speciální vlastnosti: přijímat vodu i mastnou barvu. V Bavorsku se nacházel v Solenhofenu (Solnohrad). Na tento vyhlazený vápencový kámen Senefelder psal písmo i noty zrcadlově obráceně Iněným olejem. Mnichovský kurfiřt udělil na vynález kamenotisku patnáctileté privilegium dne 3. září 1799. Přesto měl potíže s vlastními bratry, kteří mu vynález ukradli a při putování Evropou několikanásobně prodali. Senefelderovy barevné litografie osobně obdivovali v jeho dílně německý císař a ruský car. Alois Senefelder zemřel 26. 2. 1834, pro zajímavost: přesně stejný den jako Husník v r. 1916.

Základem jeho vynálezu byla schopnost vápence přijímat vodu i mastnotu a neslučitelnost mastnoty s vodou. Z netisknoucích míst Senefelder odstraňoval mastnotu slabou kyselinou a celý kámen vlhčil houbičkou s řídkým roztokem arabské klovatiny. Mastná kresba vodní roztok odpuzovala. Jinou houbičkou na kámen nanášel mastnou tiskovou barvu, která se zachycovala jen na popsáných místech. To byla původní litografie. Po vynálezu fotografie se litografie zdokonalila. První barevná

litografie v Čechách byla provedena na vinětu likéru v roce 1844. Těžký kámen byl časem nahrazen zinkovým nebo hliníkovým plechem, na nějž se fotomechanicky přenesl obraz. Mezi přednosti ofsetu patřily při jeho nástupu v polovině XX. století malá váha (desky pro ofset mají tloušťku 0,1 - 0,4 mm podle velikosti) a cenová dostupnost tiskové desky (deska ve formátu A0 váží asi 5 kg, u knihtisku 150 kg, dále trvanlivost, především u vícekovových desek, které při zachování kvality tisku snesou i 300 000 náklad. Světlocitlivé tiskové desky z tenké kovové bimetalické (Cu + Cr) až trimetalické (Fe + Cu + Cr) fólie nevyžadují náročnou přípravu, předlohou je diapozitivní film (FO5), takže lze na nich snadněji kombinovat text s ilustracemi. Pro barevný tisk se používaly barevné výtažky. K soutisku barevných předloh se používalo až 32 samostatných předloh. Těžiště práce při přípravě formy je v montáži filmových předloh. Silně osvětlená fólie v pneumatickém kovovém rámu, zcitlivěná dvojchromanem draselným a klijem, způsobí, že u neosvětlených míst zůstane citlivá vrchní vrstva po vyvolání a ustálení rozpustnost ve vodě zachována, na osvětlených místech svrchní vrstva naopak ztvdne a stane se nosičem barvy.

Ofsetový tisk je z principu nepřímý tisk z plochy. Obraz se nejprve otiskne na přenosový pryžový válec a z něj teprve na papír. Ofset vynalezli v USA v letech 1904-1905 současně dva kamenotiskaři W. Rubel a Kašpar Hermann. K vynálezu vlastně došlo omylem. Zapomněli vložit papír ke kameni a obraz se omylem otiskl na pogumovaný tlakový válec a pak z druhé strany na papír. Při té příležitosti zjistili, že nepřímý otisk je kvalitnější než přímý z kamene. Zajímavostí je, že Kašpar Herrman byl českým rodákem, který se narodil 9. března 1871 v Kynšperku nad Ohří a až po vyučení v litografickém závodě v Aši se odstěhoval do USA. V r. 1907 se vrátil do Evropy a v Německu zkoušel experimentovat s formovými kovovými deskami, které by nahradily litografický kámen. Nejlépe se osvědčily hliníková a zinková deska s fotochemicky upraveným povrchem. Podle Herrmanova patentu byl postaven první tiskový stroj v roce 1910 v Plavně a téhož roku i rotačka. V Čechách si první ofsetový stroj pořídila firma Bernášek v roce 1911. Herrman zemřel v roce 1934 a dožil se plného uplatnění svého vynálezu v praxi. V Československu pracovalo v době jeho úmrtí již padesát ofsetových strojů.

Nejúspěšnějším Herrnamovým konstrukčním principem ofsetového stroje byl čtyřválnový princip, při němž jsou v jednom tiskovém agregátu čtyři válce, z toho dva formové a dva pryžové přenášecí s tiskovou gumou tlakový, mezi nimiž prochází papírový pás. Mezi navalovacím válcem barevníkovým je vrstvička vody, barva ulpívá jen na tisknoucích místech přenášecího válce. Mezi ním a tlakovým válcem prochází papír. U ofsetového tisku není třeba velkého tlaku a lze potiskovat i papír s nerovným povrchem. Na křídové papíry se tiskne s malým množstvím vody a rychle schnoucími barvami, které vytvářejí jakýsi rychle schnoucí email. Papír musí být odolný vůči vodě a s velmi dobrou povrchovou pevností, aby se nevytrhával při styku s přenosovým válcem.

V Adamovských strojárnách se vyráběly kromě úplně malých archových Rominorů úspěšné jednobarevné maloformátové Romayory (A3) a větší Dominanty (460 x 630mm), o výkonu do 10 000 výtisků za hodinu), velkoformátové Planety-Variant (umožňovaly již díky perfektorům oboustranný a barevný potisk systémem „mokrá na mokrou“ bez zasychání předchozí fáze tisku), které dosud mnohde úspěšně pracují. Pro tisk na méně savé papíry se rotační ofset opatřoval sušicím zařízením heatset. Vhodnou surovinou pro potisk ofsetem je strojně hladký, matně hladký papír.

Sítotisk neboli serigrafie bývá někdy nazýván čtvrtou tiskovou technikou. Je to tisk vznikající protlačováním pastovité barvy skrze šablonu na papír, tkaniny trička, plech, dřevo, podle potřeby. Šablona je obdobou té, kterou používá malíř pokojů. Sítotisk vznikl pravděpodobně v Japonsku, síťovina byla proto původně hedvábná (silk screen = hedvábné síto), odkud se dávno před naším letopočtem dostal do Ameriky a později do Evropy, kde se ve větší míře rozšířil až po druhé světové válce. U nás bylo hedvábí nahrazeno mlynářským plátýnkem, později syntetickými vlákny (nylon, perlon, silon). Hustota vláken se určuje v počtu vláken na centimetr a volí se podle jemnosti motivu, který má být přenášen. Zhotovování šablony na síťovině je různé, ruční i fotomechanické, většinou pomocí chromových koloidů a želatiny. Kopírování se provádí přímo na zcitlivělé síťovině, po vyvolání se odplaví rozpustná vrstva, která byla zakryta neprůhlednou vrstvou pozitivní předlohy, proto zůstane na síťovině negativ obrazu. Žádná vrstva není tam, kde má barva procházet síťovinou. Při tisku je rám s

šablonou na síťovině ve vodorovné nebo mírně skloněné poloze. Tříčem s pryžovou hranou se barva protlačuje průchodnými místy šablony a předlohu. Podle toho, zda je tříč veden ručně nebo mechanicky, rozeznáváme jednoduché ruční síťotiskové rámy, případně poloautomatické síťotiskové stroje, plošné i válcové (300 400 ks za hodinu). Barvy musí mít sociální složení, aby dobře procházely síťovinou, vrstva na materiálu je i desetkrát tlustší než při jiných tiskových technikách, tedy reliéfní. Náklady síťotiskových výrobků jsou nízké, několik desítek, maximálně set kusů z jedné předlohy. Užití je při výrobě obtisků, diplomů, nástěnných map, dekorací, návěsních štítů, potisků plastických hmot v malých nákladech. Vhodnou surovinou pro potisk síťotiskem je bezdřevý, hlazený papír.

Světlotisk je technikou tisku z plochy pro malé náklady s vystouplým potiskem barvy i na nerovných plochách (potisk na trička i hrnečky), kterou umožňuje citlivá vrstva želatiny, na kterou se kopíruje polotónový negativ bez sítě. (Technika ve zjednodušené formě rozmnožující kresby na průsvitných podkladech (sklo) kopírováním na vrstvy zcitlivěné chromovými solemi nanesenými na papíře se nazývá planografie a nemá se světlotiskem nic společného). Podstatou světlotisku je, že vytváří na papíru polotóny podobající se fotografickým, je to technika pomalá s velkým podílem ruční práce, takže stojí na pokraji uměleckého grafického tisku, daleko od průmyslových tiskových technik. Snad i proto se drží ve velké oblibě i podnes. Světlotisku se říká též fototypie nebo kolotypie (řec. kolla = klíž). Světlotisk je čistě fotomechanický proces, protože tisková deska se vytváří fotografickou cestou. Na vynálezu této tiskové techniky má velký podíl prof. Jakub Husník z Prahy (29. 3. 1837 26. 2. 1916, objev učinil kolem r. 1868). Je to první tisková technika, která umožnila tiskem reprodukovat fotografie a tónové kresby. Tisková forma je z tlustého rovného skla, na kterém je nanesena vrstva chromové želatiny. Na vrstvu se kopíruje přímo, bez jakékoli sítě polotónový negativ. Želatina zcitlivěná chromovou solí pod ní nerovnoměrně tvrdne a při vyvolání vodou nestejně bobtná, na netisknoucích místech mastnotu odpuzuje. Vodu přijímají jen neosvětlená místa a vyplavují se během asi čtyř hodin, úměrně podle hustoty negativu a při tisku odpuzují mastnou tiskovou barvu. Místa utvrzená světlem vodu odpuzují, ale přijímají dobře mastnou barvu. Skleněná tisková forma je přes 10 mm tlustá a mírně zdrsňená, aby na ní želatina dobře držela. Vyvolání a vypírání vodou trvá

asi čtyři hodiny, při němž se z želatiny vyplaví všechn dvojchroman. Po usušení je forma připravena k tisku. Náklady na zhotovení desky jsou velmi malé. Barva se navaluje přímo na navlhčenou želatinu (vodou s glycerínem těsně před tiskem) a z ní se tiskne přímo na papír. Klasická želatina je málo odolná, vydrží tedy jen kolem 1000 výtisků. Stejně funkční nové materiály z plastů vydrží ovšem déle. Za předlohy se používají negativy velkých deskových fotoaparátů až 1:1 se pak kopírují a dosahuje se prakticky velmi věrných faksimilií. Tato poloumělecká pomalá a polořemeslná technika na malonákladový archový tisk je oblíbenou technikou přetechnizované doby přelomu tisíciletí. Světlotisk může být jednobarevný i více barevný. U nás se udržuje jakési muzeum světlotisku v závodě Polygrafia v Sadské u Nymburka.

Elektrostatický tisk (elektrografie) je založen na vodivosti některých látek. V praxi se používá kysličníku zinečnatého nebo selenu. Při průchodu elektrickým polem získávají elektrický náboj na celém svém povrchu. Zůstanouli v temnu, podrží si jej, osvětleny náboj ztrácejí.. Jestliže se na selenovou desku nebo na desku s vrstvou kysličníku zinečnatého, která prošla elektrickým polem a je uzavřena v temné kazetě, exponuje obraz, např. v reprodukčním zařízení, pak v místech, kam dopadlo světlo, el. náboj zmizí, kdežto na neosvětlených místech zůstává. Na nich se potom zachytí jemný suchý prášek barvy. Teplem se fixuje (zapeče) na podkladě (kovolistu), který tvoří po upnutí do ofsetového stroje přímou předlohu. Takto získaná forma je velmi rychlý přenos předlohy na tiskovou desku a slouží hlavně pro maloofset.

Gumotisk neboli flexografie je okrajová tisková technika, jejíž výhodou je v rychlosti schnutí lihové barvy a její vazbě na gumovou formu. Výroba tiskových forem je vlastně gumostereotypie. Tiskové formy vyžadují kvalitní materiál, ale snadno se zhotovují a vydrží až milion výtisků. Při vyšším tlaku se jemné tiskové prvky tiskové formy ničí a vzhled výtisku je méně kvalitní. Při tisku nepigmentovými barvami na savější papíry se tisk rozpíjí. Autotypická síť může mít proto maximálně 40 linek na 1 cm.

Rozmnožovací techniky: lihové kopie, cyklostylové kopie, hektografie mechanické zhotovování kopií z klišových (želatinových vrstev), planografie (nesprávně: světlotisk), bromografie prakticky rychlovýroba fotografií s potiskem zadních stran.

Obrazové předlohy mohou být různé, nejen fotografické. Jejich rozlišení uváděla původně závazná norma ČSN 88 2109 - Předlohy pro reprodukci. Přestože již není její dodržování povinné, je odborníky kvitováno s povděkem. Všeobecně mají být rovné, nepřeložené, bez rámu či pasportu. Přístroj při přefotografování či při skenování zvětšuje či zmenšuje obrázky po úhlopříčce. Jednoduchý je výpočet podle vzorce: žádaná šířka krát výška originálu lomeno šířka originálu. Při novinářské praxi je sice možné údaj jen šířku obrázku, ale je třeba počítat s celkovým zmenšením, aby nedošlo při úpravě a zalomení dle špíglu k ztrátě důležitých motivů. Při zmenšování předloh je třeba počítat se zeslabením linek a zmenšením písma, které by se pod velikostí 6 bodů mohlo dostat pod mez čitelnosti. Měřítka zobrazení je možné udávat v milimetrech u úsečky pod předlohou (na podlepeném papíře), nebo v procentech. Údaje v procentech se vyznačují číselně, např. 100 %, což značí totéž co 1 : 1. Obrázky na spadávání musí mít kresbu po stranách ořezu větší, aby pro konečný ořez při knihařském zpracování zůstaly asi 4 mm na ořez. Při předepisování velikostí obrázků pro jedno dílo by mělo být dbáno určité systematičnosti. v praxi při úpravě některých publikací komponovaných laiky je rušivá nahodilost a absolutní nesystematičnost velikosti i místa zalomení fotografií, dalších reprodukcí, např. tabulek a grafů.

Papír byl vynalezen již před začátkem našeho letopočtu v Číně. Asi tři století před naším letopočtem se ještě psalo na hedvábí, odpadní smotky se začaly zpracovávat na vlákna a nich vznikala dalším zpracováním (tlučením, zplstněním, máčením, lisováním) látka, která se stala předchůdcem papíru. Později se používala pro výrobu papíru v Číně také rýžová sláma. Prostřednictvím Maurů se dostal ve středověku vynález papíru do Španělska a odtud do Evropy. Nejstarší papírnu na výrobu papíru z hadrů na našem území zřídil v Chebu Karel IV. v roce 1370, aby zásobila papírem pražskou univerzitu.

Významným předpokladem rozšíření tiskových technik bylo až v novověku vyvinutí papíru výrobou z dřevoviny. V roce 1844 Friedrich Gotlob Keller začal používat pro výrobu papíru mechanickou cestou škrábaného dřeva. Buničina zpracovávaná z dřevěných štěpků vařením v hydrogensířčitanu vápenatém našla uplatnění a masového rozšíření až v sedmdesátých letech XIX. století.

Papírem se v současnosti rozumí papírovina o různé hmotnosti na metr čtverečný (50 g/m² je novinový, 100 g/m² knižní na učebnice, od 120 g/m² křída), karton je do 150 g/m² a od 250 g/m² rozumíme lepenku (ve dvou vrstvách duplex, ve třech triplex). Podle gramáže papíru na metr čtverečný lze vypočítat spotřebu papíru na publikaci.

Na přelomu tisíciletí přišli američtí počítačová experti ze společnosti Bell Labs a E-Ink Corporation s novinkou, která může znamenat konec definitivní klasického novinového papíru, snížit náklady na výrobu novin. Je mnohonásobně použitelný. Již několik let známý e-papír, kterého se zatím využívalo v supermarketech k upozorněním na aktuální slevy, byl vylepšen a bez prozkoumání pod mikroskopem má vzhled jako klasický papír. Stránky jsou potaženy drobnou, vzájemně propojenou jemnou vrstvou kapsiček naplněných elektronickým inkoustem černé barvy. Podle zadání je barva někdy vidět, jindy nikoli. V praxi by se chodilo ráno pro noviny se starými výtisky, na kterých by se v kiosku nahrálo čerstvé vydání. „Nahrávat“ by se daly noviny na e-papír i prostřednictvím připojení k internetu. Zbývá již doladit některé technické problémy, např. miniaturizaci inkoustových kapsiček na velikost 0,1 milimetru.

Formáty užívaného papíru

Dělí se do řad hrubých a čistých formátů A, B, C, D. Delší strana je vždy dvojnásobkem strany kratší. Nejužívanější jsou tyto formáty (čisté, tj. po ořezu):

Tabulka čistých formátů řady A

0	841	x	1189	mm	
1	594	x	841	mm	
2	420	x	594	mm	
3	297	x	420	mm	
4	210	x	297	mm (čtvrtarch, kvart)	
5	148	x	210	mm (osmerka)	
6	105	x	148	mm	
7	74	x	105	mm	
8	52	x	74	mm	
podlouhlý formát 1/2	A4	105	x	297	mm
podlouhlý formát 1/3	A4	99	x	210	mm

podlouhlý formát 2/3 A4 198 x 210 mm

Tabulka čistých formátů řady B

0	1000	x	1414	mm
1	707	x	1000	mm
2	500	x	707	mm
3	353	x	500	mm
4	250	x	353	mm
5	176	x	250	mm
6	125	x	176	mm

Přípustných formátů knih je dvanáct s přesností na milimetr ořízky (plus mínus jeden milimetr po oříznutí knižního bloku).

Tiskne se na celé archy, přičemž arch se z důvodů dalšího knihařského zpracování potiskuje vždy 16 knižními stranami jednostranně, posléze z druhé strany. Vyřazení stran má speciální pravidla podle skladby papíru vždy na polovinu předchozího formátu. Publikace je třeba typograficky zpracovat na poloviny, max. čtvrtiny archů, aby bylo polygrafické zpracování bez větších problémů. Podle zvláštních výpočtů se lze dobrat rozsahu autorských archů (AA) a vydavatelských archů (VA), které byly důležité zejména v minulosti pro kalkulace finančních nákladů.

Papír pro rotační tisk je dodáván v šířích kotoučů 84, 126, 168 cm, jeho plošná hmotnost se pohybuje od 40 do 70 g/m². Sestavy strojů nabízejí několik možností formátů a barevnosti: pro noviny dříve používaný světový formát 590 x 420 mm, dnes většinou volený formát „středoevropský“ 420 x 295 mm. Nejčastější časopisecký formát je A 4, před ořezem, případně po ořezu.

Současná příprava novin a časopisů a jejich dokončující výroba již dávno neznamena úmornou a zdoluhavou práci sazečů, korektorů, fotografů, metérů a knihařů. Systém dálkového přenosu dat Scitex spolu s integrovaným zařízením HellPressfax umožňuje více variant přenosu a zpracování výrobních podkladů přímo z redakcí do tiskáren. Nejrychlejší se jeví přímé propojení redakčních počítačových sítí přes LAN nebo WAN kartu na systémový server, který zasílané postscriptové soubory převádí přímo až k

osvitu novinových dvoustran na dále kopírovatelné filmy. Cest je ovšem více včetně nejjednodušších dodání tištěných předloh z kvalitních laserových tiskáren k přímému překopírování na tiskovou desku. Tisk novin se provádí většinou moderní ofsetovou technikou na rotačních strojích PlamagNoraset a MAN-Uniman, např. v nové moderní tiskárně v Praze-Malešicích. Produkční rychlost je až třicet tisíc obrátů za hodinu, ale využitím vícenásobné produkce z několika agregátů lze dobu tisku vysokého nákladu zkrátit.

Pro tisk časopisů (a knih) jsou všechny používané rotační ofsetové stroje s dokončující výrobou vybaveny skládacím aparátem na knižní archy. Např. tiskový stroj Albert Frankenthal A 102 B tiskne časopisy a publikace od formátu R8 do formátu A4 s barevností 2 + 2 na nehlazené papíry 40 120 g/m². Obdobnou náplň má Zirkon Forta 660, navíc umožňuje tisk s barevností 4 + 4. Nejvíce možností dává stroj KBA Compacta 213, který je vybaven sušicí pecí Stork, integrovaným lepením ve hřbetě složky a kontinuálním ořezem Rotaschneider. Umožňuje tisk plnobarevných složek s rozsahem 16 stran A4, podle potřeby slepených a oříznutých. Díky dokonalému sušicímu zařízení lze užít natírané i nenatírané papíry o hmotnosti 36 110 g/m². Archový tisk o rozměrech archů 72 x 102 cm zajišťují nejmodernější stroje od firmy MAN-Roland, dvou i čtyřbarevný, další dva rozšířené stroje Roland Favorit a Roland 204 mají formát potiskovaných archů 52 x 72 cm.

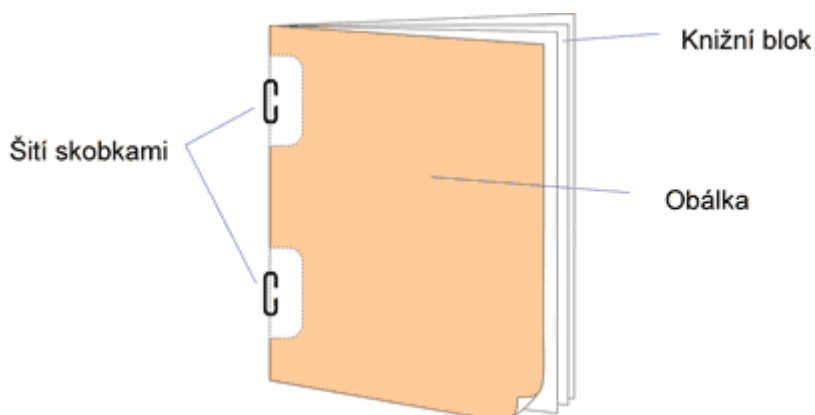
3.4 Knihařské zpracování

Již ve starém Egyptě byly pergameny slepovány k sobě či navíjeny do svitků. První tištěné texty byly vázány do dřevěných desek nejen z estetických důvodů. Knižní vazba měla hlavní úkol spojit volné listy a sdruženě je chránit před vnějším poškozením.

V současné době rozlišujeme několik základních typů vazeb, zjednodušeně se dělí na měkké, polotuhé a tuhé.

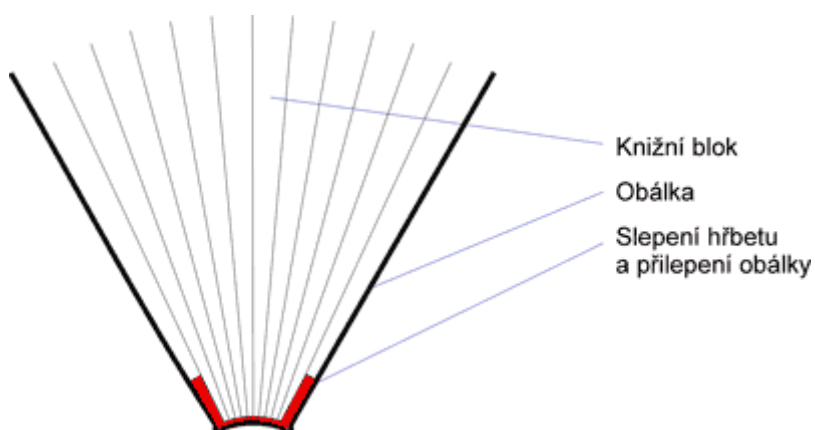
Knižní vazby se rozlišují v řadě V1 až V9, přičemž nejužívanější je V1 sešitová brožura, šitá drátěnými skobkami „na stříšku“, případně lepená ve hřbetu.

Sešitová měkká vazba V1

Sešitová měkká vazba V1 je spolu s lepenou měkkou vazbou V2 nejrozšířenějším druhem měkké vazby. Vzniká na automatických výrobních linkách, nebo působením koncových skládacích zařízení rotačních tiskových strojů. Archové složky jsou vkládány do sebe a společně do obálky. Následuje většinou sešití drátem ve hřbetě a oříznutí na konečný formát. Jinou variantou je šití nití či spojení lepením ve hřbetním lomu.

Lepená měkká vazba V2

V2 lepená brožura s okraji a s minimálně přečnávající obálkou, která je nejčastější tzv. „paperback“. Tato vazba je užívána pro větší rozsahy stran a tedy větší počet složek určených k svázání. Jednotlivé listy či čtyřstránkové složky jsou spojovány ve hřbetě do knižního bloku syntetickým lepidlem a zavěšovány do několikanásobně rýhované

kartonové nebo laminované obálky a následně oříznuty. Na kvalitě lepené vazby má zásadní vliv druh použitých syntetických lepidel. Na nich závisí odolnost vazby vůči opotřebením. Tato vazba se používá často u rozsáhlejších časopisů a u neperiodických tiskovin (zejména u paperbacků, tedy knih do kapsy).

Příklad kontroly lepené knižní vazby

Často užívaným laickým praktickým měřením a kontrolou lepené knižní vazby je manuální laický test - „subway“ test - snaha ručně vytrhnout listy otevřeného bloku na třech místech - u hlavy, ve středu a u paty knižního bloku. Při uvolnění listů s použitím běžné síly v tahu, je vazba nekvalitní.

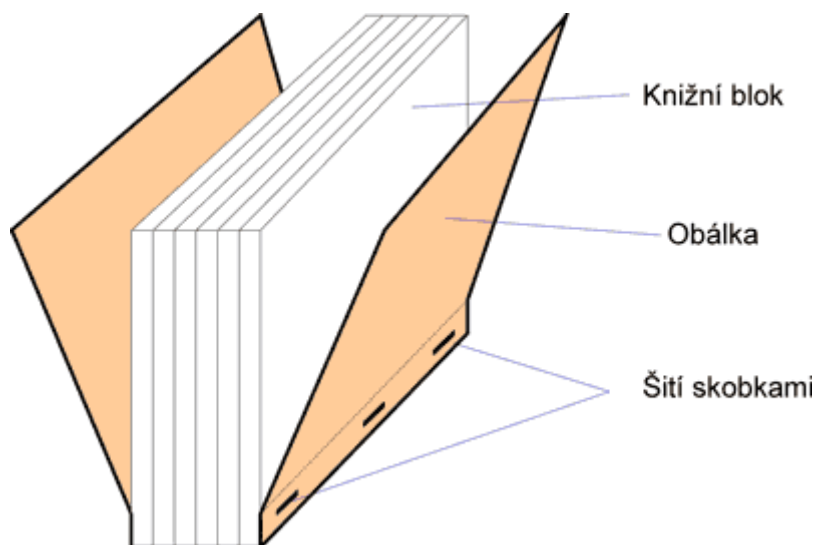
- nejvíce odborné je použití vhodného testovacího zařízení, pro tzv. Pull-test (namáhání v tahu) a Flex-test (namáhání v ohybu).

- posouzení vzhledu vazby. Obálka produktu by měla lícovat s knižním blokem, okraje vazby by měly být čisté, ne upatlané od lepidla.

- publikace by pak měla být pravoúhle oříznuta
řez knižního bloku by měl být přesný a čistý.

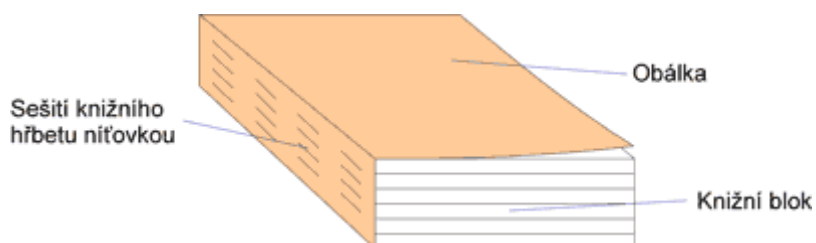
- posouzení, jak snadno lze knihu nebo publikaci otevřít, zda zůstane otevřená nebo se sama zavírá. Pokud by došlo k uvolnění některého z listů, jde o nekvalitně zpracovanou vazbu.

Bloková měkká vazba V3

V3 blokovaná brožura, kdy jsou archy sešívány skobkami vedle hřbetu, Měkká blokovaná vazba V3 patří k nejméně náročným a zároveň nejstarším druhům vícesložkové vazby. Jednotlivé listy nebo knižní složky jsou shora sešity drátěnými skobkami nebo sponami a zavěšeny do čtyřikrát rýhované obálky a oříznuty po třech stranách. Nevýhodou této vazby při větším rozsahu složek je špatná odolnost vůči opotřebení.

Šitá měkká vazba V4

Měkká vazba V4 šitá nítěmi je vhodná zejména tam, kde vyžadujeme odolnost vůči opotřebení, například u učebnic. Knižní složky jsou ve hřbetě šité a potom snášené a klasicky šité. Následuje zalepení a zavěšení do obálek a oříznutí po třech stranách. Šité složky dodávají vazbě největší pevnost mezi měkkými vazbami. Tloušťka knižního bloku se u této vazby pohybuje od 5 do 50 mm. Pro knižní složky šité klasicky se

používá jednoduchý brožovací steh bez gázy. Publikace se ořezává po třech stranách i s obálkou. Pro velkou náročnost zpracování je v současnosti překážkou většího využití této vazby v malých nákladech výsledná cena.

Tuhé vazby V 5 až V6

Tuhé vazby jsou všeobecně charakterizovány tím, že knižní blok spojený šitím nebo lepený všemi možnými způsoby je spojen s knižními deskami, které jsou vyrobeny z lepenky nebo z plastu. Spojení je zajištěno předsádkami podlepenými k vnitřní straně knižních desek, nebo případně zavěšením ve hřbetě na dutinku. Tuhé vazby jsou rozděleny do několika kategorií. Pevné vazby jsou pro velké množství poměrně náročných operací velmi náročné a nákladné. Díky své odolnosti jsou určeny především pro dlouhodobé používání a nemalým důvodem pro jejich volbu je snaha o elegantní vzhled. V5 jsou polotuhé vazby, V6 jsou dětské skládky, desky jsou potaženy papírem a hřbet knihy je potažen plátnem, nebo jiným vhodným materiálem. Potahový papír bývá samozřejmě většinou potištěn.

Knižní vazba V7 je tuhou vazbou s kombinovaným potahem, tzv. poloplátěná vazba.

Knižní vazba V8 je vazba s nekombinovaným potahem, tzv. celoplátěná vazba s tzv. vlepeným kapitálkem. Knižní desky jsou potaženy celistvým plátěným potahem. Tato vazba má tři varianty. V8a je vazba, kdy jsou knižní desky potaženy laminovaným papírem. V8b je tuhá vazba s deskami potaženými papírovým potahem. Papír může být lakovaný, běžně potištěný, speciální potahový, nebo se syntetickým zátěrem. V8c tuhá vazba s deskami potaženými jiným potahem, například usní, imitací usně, včetně vatování desek.

Knižní vazba V9 je vlastně předchozí vazba V8s deskami s umělohmotnými deskami, popř. dnes již vzácná vazba v kůži. Má tedy častěji desky z plastu ztužené neměkčenou PVC fólií nebo lepenkou. Povolenu je varianta V9a, což je tuhá vazba s neztuženými deskami z plastu, pouze z měkčené PVC fólie.

Konečnou podobu získává kniha lisováním a tvarováním hřbetních drážek. Jako jedna z posledních operací se provádí navlékání přebalů. Závěrečnou operací je balení do fólií a expedice.

Jednou z dalších povrchových úpravy tiskovin je lakování. Stejně jako u laminace dosáhnout lesklého nebo matného povrchu. Lze lakovat jen určitou část tiskového archu. Pro lakování podkladových tiskovin se používají tři různé postupy. Prvním je lakování tiskové). Největší výhodou tohoto ofsetového způsobu je jeho jednoduchost. Pro nanášení laku lze přizpůsobit poslední fázi vícebarevného potisku. Tiskové laky se dnes pro nízkou kvalitu laku málo využívají. Další nevýhodou je vysoký obsah organických rozpouštědel. Zavedeným a osvědčeným způsobem je disperzní lakování. Disperzní laky se skládají většinou z pevných syntetických polymerních částic, které jsou snadno rozpustné ve vodě. Po intenzivním odpaření vody vzniká tenký, ale pevný film, který chrání povrch tiskoviny. Povrch není příliš lesklý, nezakrývá nerovnosti laminovaného materiálu. Moderní a progresivní technologií je UV lakování. UV laky jsou před zpracováním v kapalně podobě a obsahují fotoiniciátor. Při nanášení laku za působení ultrafialového záření vzniká rychlá chemická reakce. Při ní se fotoiniciátor rozkládá a dochází k polymerizaci - k vytvrzení laku během zlomku sekundy - což umožňuje rychlé další zpracování tiskoviny. Za největší výhodu UV laků bývá všeobecně považován vysoký lesk, možnost nanesení větší vrstvy laku a také rychlost zpracování. Vytvrzený lak je navíc dobře omyvatelný, odolný proti vodě a špíně, a zvyšuje tak životnost tiskovin.

U disperzního lakování bývá lakovací zařízení napojeno na tiskový stroj, ale lakovací zařízení pro nanášení UV laků je samostatný stroj, který je nezávislý tiskovém zařízení. UV laky totiž nesmějí přijít do styku s ofsetovými barvami, dokud nejsou plně zaschlé. Technologie UV lakování je náročná na bezpečnost i při práci. Nevytvrzené UV laky totiž obsahují těkavé látky, které dráždí pokožku a oči. Z ekologického hlediska je také důležité, aby bezchybně fungovalo katalytické zařízení, které odvádí ozón vznikající působením UV záření na lak a převádí jej zpět na kyslík dýchatelný v ovzduší. Technologie UV laků je ekologicky náročnější, jinou lakovací technologií se však nedosáhne stejně efektního výsledku. Vývoj postupuje rychle kupředu, některé UV laky

již mají certifikáty i pro použití na obalech pro dětské hračky. Zatím se však nedoporučuje používat je na obaly potravin.

Laminováním rozumíme při výrobě tiskovin pokrytí povrchu tiskoviny polypropylenovou či polyesterovou fólií. Takto upravený povrch má vysokou mechanickou odolnost a stoprocentně odolává vlhkosti (s výjimkou absolutního okraje laminované stránky, kde i při oboustranné laminaci může vlhkost zasáhnout papír). Vyžadujeme-li vodotěsnost, musí film přesahovat okraje papíru, a dojde k tzv. zakapsování. Polypropylenová či polyesterová fólie může mít různou tloušťku a může být lesklá nebo matná. Laminovat lze za tepla nebo za studena. Rozdíly jsou ve výrobních nákladech a rychlosti zpracování. Laminování za tepla probíhá nejčastěji při teplotách okolo 110 °C. Je méně náročné na investici do výrobního zařízení, obsluhu stroje. Provozní náklady (materiál, energie) jsou však zhruba 1,5krát vyšší než u laminování za studena. Je nutné používat kvalitní tiskové barvy, které snesou vysokou teplotu. Laminovat za tepla je možné papír od gramáže plošné hmotnosti 90 g/m², a to i oboustranně. Laminaci za studena lze rozdělit na suchou a mokrou. U suché se používá samolepicí fólie, která se na potištěný papír lepí tlakem pracovního válce laminovacího zařízení. Suchá cesta umožňuje jednostrannou i oboustrannou laminaci. Princip mokré laminace je používán zejména ve větších tiskařských provozech. V druhém případě fólie nelepí a mezi ni a papír se ještě před tlakovým válcem nanáší vrstva disperzního lepidla. Při tomto procesu však má papír někdy tendenci vlhnout a po laminování se kroutit. Laminovat za studena je možné papír od gramáže 115 g/m². V případě laminace za studena jsou jednotlivé tiskové archy laminovány pásem polypropylenu a po laminaci je třeba je rozřezat. Laminaci za tepla lze aplikovat na jednotlivé archy. Výhodou termolaminace je možnost laminované archy zpracovávat ihned po provedení laminace. U studené laminace je třeba přistupovat k dalšímu zpracování až po jednom až dvou dnech. Termolaminace rovněž umožňuje okamžitou vizuální kontrolu kvality a její výhodou je nižší odpad. Termolaminace je vhodná pro tiskoviny v nižším nákladu, při větším počtu je naopak vzhledem k nižší ceně za kus vhodnější laminace za studena.

4 GRAFICKÉ PRÁCE A KRESLIČSKÉ PRÁCE

(zpracování grafických návrhů a grafické úpravy textů, zhotovení technických výkresů, zhotovení webových stránek, písmomalřství)

4.1 Základní údaje

Živnosti volné jsou živnosti, pro jejichž provozování tento zákon nevyžaduje prokazování odborné ani jiné způsobilosti. K získání živnostenského oprávnění pro živnosti volné musí být splněny všeobecné podmínky (§ 6 odst. 1 Živnostenského zákona). Pro podnikatele v oboru grafické a kresličské práce není zapotřebí prokázat žádnou kvalifikaci. Přesto by bylo užitečné, aby měl přehled o profesní charakteristice předmětu svého podnikání. Jedná se o poměrně progresivní obor, v němž se uplatňují někdejší sazeči a reprodukční grafici, absolventi:

Střední polygrafické škola Praha, s. r. o., Bellova 352, 109 00 Praha 10 - Petrovice, tel.: 274 861 742, e-mail: spsp@spsp.cz

Jedná se o obory:

34-53-L/002 Reprodukční grafik pro media

čtyřletý studijní obor zakončený maturitní zkouškou

34-53-H/001 Reprodukční grafik

tříletý učební obor zakončený závěrečnou učňovskou zkouškou

Absolventi, kteří úspěšně vykonají závěrečnou učňovskou zkoušku, se mohou ucházet o přijetí do dvouletého studijního oboru POLYGRAFICKÝ PRUMYSL, který je zakončen maturitou.

S maturitou je možné pokračovat ve studiu polygrafie na vysokých školách, jednak v Pardubicích, jednak o (finančně náročná) studia v sousedním Německu, především tradičně v Lipsku, Wuppertalu, Berlíně, vysoce ceněném polygrafickém institutu ve Stuttgartu nebo specializovaném v Chemnitz (obalová technika).

Starší absolventi polygrafických škol, například sazeči, jejichž obor již prakticky neexistuje, kteří by měli zájem doplnit si své vzdělání o poznatky posledních let a naučit se pracovat s moderní technologií, mají možnost absolvovat třítydenní rekvalifikační kurzy.

Při rozhodnutí o podnikání v jakékoli oblasti je na prvním místě podnikatelský záměr. Člověk musí vědět, co chce dosáhnout, musí najít odborníka, který zná právníké zázemí, člověka, který má odborné předpoklady. Sám by měl mít však alespoň základy (viz Základy grafiky periodik na konci kapitoly).

Živnostenský zákon ve znění pozdějších předpisů, upravuje ve svém § 6 jednak všeobecné podmínky provozování živnosti, které musí splňovat podnikatel vždy bez ohledu na to, v jaké živnosti podniká, a dále v § 7 stanoví zvláštní podmínky provozování živnosti, kterými jsou odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní předpisy stanovují.

Odborná způsobilost pro volnou živnost 24. Grafické práce a kresličské práce se jmenovitě nevyžaduje.

Souvisejícími předpisy jsou však například nařízení vlády č. 140/2000 Sb., kterým se stanoví seznam oborů živností volných, v platném znění, a nařízení vlády č. 469/2000 Sb., kterým se stanoví obsahové náplně jednotlivých živností, v platném znění.

Živnostenský zákon kromě všeobecných a zvláštních podmínek provozování živnosti upravuje též požadavky na provozovnu, konkrétně na její označení a způsobilost pro provozování živnosti podle zvláštních předpisů. Těmito předpisy jsou například zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších zákonů.

Se všeobecnými podmínkami pro provozování živnosti (dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, předložení dokladu o tom, že nemáme daňové nedoplatky a předložení dokladu o tom, že nemáme ani nedoplatky na platbách pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti) jsme se už vesměs vypořádali.

K požadavkům nyní trochu podrobněji jenom tam, kde může přinést problémy: Za bezúhonného se pro účely Živnostenského zákona nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen

- k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný úmyslně, ať již samostatně nebo v souběhu s jinými trestnými činy, a byl mu uložen nepodmíněný

trest odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku - nižší tresty jsou proto pomíjitelné (!),

- pro trestný čin spáchaný úmyslně, jehož skutková podstata souvisí (!) s podnikáním
- pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, jehož skutková podstata souvisí (!) s předmětem podnikání, pokud se na něho nehledí, jako by nebyl odsouzen.

Dalším úskalím jsou především zvláštní podmínky provozování živnosti, tedy odborná nebo jiná způsobilost, pokud je tento zákon nebo zvláštní předpisy vyžadují.

V případě změny nebo doplnění požadavků na odbornou způsobilost po vzniku živnostenského oprávnění se nepožaduje prokázání praxe u podnikatele, kterému trvá živnostenské oprávnění pro provozování dotčené živnosti a u osoby, která vykonává funkci odpovědného zástupce pro dotčenou živnost, jestliže ji vykonávala již před touto změnou.

Nelze-li odbornou nebo jinou způsobilost prokázat dokladem vydaným jedné fyzické osobě, lze odbornou způsobilost prokázat dokladem vydaným podnikateli příslušným odborným orgánem v souladu se zvláštními předpisy.

Podnikatel vede o osobách splňujících podmínky odborné způsobilosti evidenci a uchovává kopie dokladů prokazujících tuto způsobilost minimálně tři roky ode dne ukončení výkonu jejich činnosti.

4.2 Druhy živností

Podle Živnostenského zákona, § 9 jsou živnosti a) ohlašovací, které při splnění stanovených podmínek smějí být provozovány na základě ohlášení, b) koncesované, které smějí být provozovány na základě koncese.

Živnosti ohlašovací:

- a) řemeslné, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v § 21 a 22 Živnostenského zákona. Živnosti řemeslné jsou živnosti uvedené v příloze č. 1 Živnostenského zákona.
- b) vázané, je-li podmínkou provozování živnosti odborná způsobilost uvedená v příloze č. 2 není-li dále stanoveno jinak,

- c) volné, není-li jako podmínka provozování živnosti odborná způsobilost stanovena. Jednou z nich je i volná živnost 24. Grafické práce a kresličské práce.

U ohlašovacích živností provozovaných průmyslovým způsobem se pro získání živnostenského oprávnění nevyžaduje prokazování odborné způsobilosti. Podnikatel proto odpovídá za odbornost provozování živnosti a je povinen zajistit provozování živnosti osobami splňujícími požadavky odborné způsobilosti, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Podnikatel vede o osobách splňujících požadavky odborné způsobilosti evidenci a minimálně tři roky uchovává kopie dokladů prokazujících tuto způsobilost.

Případné změny znaků charakterizujících provozování živnosti průmyslovým způsobem je podnikatel povinen nejpozději do jednoho měsíce od jejich vzniku oznámit živnostenskému úřadu. Současně s tímto oznámením je podnikatel povinen předložit i doklady prokazující splnění zvláštních podmínek, jsou-li tímto zákonem vyžadovány.

Živnosti vázané

Odborná způsobilost pro vázané živnosti je upravena zvláštními předpisy uvedenými v příloze č. 2 Živnostenského zákona nebo stanovena touto přílohou. Je-li v příloze č. 2 uvedena odborná způsobilost spočívající ve vyučení v oboru nebo ve středoškolském vzdělání zakončeném maturitní zkouškou, splnění podmínky vzdělání se prokazuje též dokladem o rekvalifikaci podle § 22 odst. 1 písm. e) Živnostenského zákona a dokladem o vykonání čtyřleté praxe v oboru.

Státní příslušník členského státu Evropské unie a občan České republiky mohou prokázat odbornou způsobilost dokladem o uznání odborné kvalifikace vydaným uznávacím orgánem podle zákona o uznávání odborné kvalifikace. Tyto osoby mohou prokázat odbornou způsobilost též doklady o odborné kvalifikaci ve smyslu zákona o uznávání odborné kvalifikace, které prokazují odbornou kvalifikaci stanovenou u jednotlivých živností v příloze č. 2 Živnostenského zákona. Při posuzování odborné způsobilosti podle tohoto odstavce se použije zákon o uznávání odborné kvalifikace.

Odborná způsobilost spočívající v délce praxe se nevyžaduje u fyzické osoby, která příslušnou živnost již provozovala nebo pro ni byla ustanovena jako odpovědný

zástupce alespoň po dobu poloviny délky praxe uvedené v příloze č. 2 Živnostenského zákona.

4.3 Základy grafiky periodik

Grafická úprava periodik je víceméně sejitá s celkovou tradiční kulturou národa v oblasti písemnictví. Po staletí se v lidech utvářely návyky obsahové i grafické úpravy tiskových stran, které byly dány potřebami nejsnazšího a nejpříjemnějšího čtení. Ve všech kulturách neprobíhaly stejně, někde jsou naprosto odlišné. Zatímco evropská civilizace čte řádky zleva doprava a text zepředu od první do poslední strany, není to vždycky všude pravda. (Krátkodobě se i u nás četly denní, zejména melantrišské listy od tematické sportovní poslední strany, týkalo se to však jen sportovně zaměřené a vyhraněné populace.) Petr Němec uvádí v knize Public relations svéráznou „nehodu“, která postihla jeden německý farmaceutický koncern, když chtěl proniknout na arabský trh. Po zvážení všech možností se rozhodli v německé centrále využít velkoplošných plakátů, na nichž bylo klasické schéma: nejprve muž, skleslý a nemocný. Pak tentýž muž beroucí si lék a nakonec muž zářící zdravím a vitalitou. Vše doprovázel text v arabštině. Jediné, co expertům uniklo, bylo, že Arabové čtou zleva doprava. A že ti, co se nenaučili číst, posuzují tak automaticky i obrazové seriály... Řazení informací tedy ovlivňuje význam a dopad sdělení.

První úprava textu Guttenbergových knih byla dvousloupečná. Tuto prvotní úpravu z XV. století nahradila jednosloupcová sazba v XVI. století, do níž byly vsazovány iniciály a dřevorytecké či později dotiskované mědirytecké ilustrace. Vznikl dvoubarevný tisk. První noviny na počátku XVII. století byly sázeny na osmerkový jednosloupcečný formát. Teprve později se jejich formát zvětšil a to byl důvod pro dvou a vícesloupečný zlom.

Při vícesloupečném zlomu platí obecná zásada postupné "stavby" tiskové strany odspodu, zejména vytvořením tzv. podvalu. Hlavním materiálem přitom zůstává otvírák, nejdůležitější informace v zlatém středu novinové strany. Čím větší rozsah článku, tím zpravidla opticky větší by měla být velikost titulku. Všechny titulky by měly být řešeny v této souvislosti v jednom díle jednotně - na plný formát, na střed, případně zkraje formátu. Strana u nás nejběžnějších novin evropského formátu (někdejší plachty novin Rudé právo či Zemědělské noviny byl formát "světový") dává mnoho variant, ale

nejužívanější jsou čtyřsloupečný až šestisloupečný zlom. Mezi sloupci se někdy používají tzv. špaltové jednobodové linky. Charakter vnější úpravy novin udává podíl grafiky a práce s písmem.

Každé noviny je třeba předložit čtenáři v dokonalé podobě. Vhodné nebo méně vhodné zpracování a umístění informace na tiskové straně výrazně ovlivňuje i její dopad na čtenáře a zpětnou reakci. Pro tyto potřeby byl vytipován tzv. zlatý optický střed strany, který vyjadřuje poměr stran 3 : 5, nebo se nachází (u rozevřených novin, strany sudá lichá) na průsečících úhlopříček spuštěných z horních volných rohů stran k spodním okrajům u středu dvoustrany a úhlopříček spuštěných ze středů vnitřních zlomových stran do středů vnějších okrajů stran. Tam jsou nejčtivější místa, kam se zpravidla prvně upírají pohledy čtenářů. Při prvním rozevření dvoustrany nejméně poutají spodní rohy stran u hřbetu dvoustrany. Totéž platí o knihách i každé jiné tiskovině. Také se udává poměr kratší a delší strany 3 : 5 : 8.

Před ofenzivním nástupem počítačů do našeho života byla příprava a provedení tiskoviny vysoce náročnou záležitostí odborníků. Z jiných důvodů se vedla pečlivá evidence všech tiskovin, ale při počtu tiskáren podniků toto opatření centrální správy nebylo zase až tak administrativně náročné. Tištěný dokument byl do jisté míry identifikační doklad. Při nynější úrovni tiskových a reprodukčních zařízení stojí příruční tiskárna na každém druhém psacím stole jako doplňkové zařízení počítače. Připravit předlohu k tisku je na tomto zařízení dostupné každému.

Bohužel, všeobecné vzdělání nebylo dosud doplněno o základní typografická pravidla sazby a zásady grafiky tiskovin. Ty nejsou jen tak nějakými administrativními bariérami, ale zahrnují od vynálezu knihtisku po více než pět set let budované povědomí lidstva o estetických aspektech působení tiskoviny. Tento druh užitého umění je součástí novověké kultury lidstva. Vnější výtvarný účinek tiskoviny, ať už jde o drobný merkantilní tisk (vizitku, pozvánku, dopis), nebo tištěná masmédia (noviny, časopisy nebo knihu), asi nikdo nezpochybní. Právě proto je až zarážející, kolik laiků si osobuje právo do vzhledu tiskových masmédií hovořit. Mnohý z uživatelů bohatě fojnty vybavených textových editorů a počítačů s kreslicími programy dostává každodenní

závrať z přemíry možností, jak si může upravit svůj písemný projev. Každý je sám sobě typografem, bez ohledu na zásady klasické typografie.

Profesionálové používají v tzv. DTP studiích ke grafické úpravě tiskovin programy zvané Desk Top Publishing (DTP). Na odborné zpracování textu však stačí i běžně používané textové editory. Stačí držet se úprav dialogového okna Styl dokumentu. Klasickým vodítkem pro pravověrné typografy profesionály je především odborná publikace B. Blažejše Grafická úprava tiskovin (SPN 1990). Pro úpravy knih a časopisů platí stejná pravidla. Především je to volba písma a typografická úprava podle povahy a zaměření tiskoviny.

Platí obecná zásada postupné „stavby“ tiskové strany odspodu vytvořením tzv. podvalu. Čím větší rozsah článku, tím opticky větší by měla být velikost titulku. Všechny titulky by měly být řešeny v této souvislosti v jednom díle jednotně na plný formát, na střed, případně zkraje formátu. Strana u nás nejběžnějších novin evropského formátu (někdejší plachty novin Rudé právo či Zemědělské noviny byl formát „světový“) dává mnoho variant, ale nejužívanější jsou čtyřsloupečný až šestisloupečný zlom. Mezi sloupci se někdy používají tzv. špaltové jednobodové linky. Charakter vnější úpravy novin udává podíl grafiky a práce s písmem.

Celkový styl uspořádání tiskových sdělení na stránce se nazývá layout. Cílem grafiky deníků a časopisů v moderním pojetí je orientace čtenáře ve značně větším rozsahu periodik než bylo zvykem dříve. Grafická podoba by měla být svým způsobem stabilní. Čtenář by měl nacházet oblíbené rubriky na stejných místech. Přehledná by měla být úprava titulků a všech dalších složek celkové architektury listu. Textové informace by měly být propojeny s citlivě zpracovanou infografikou, která zahrnuje fotografie, zářázky, hlavičky, perexy, boxy, tabulky, grafy. Barevnost by měla být přiměřená serióznosti listu. Inspirace ze zahraničního tisku by měla být tvůrčím způsobem zapracovávána do české typografické tradice.

Hlavním požadavkem jak při výrobě novin, tak při zlomu knižních publikací je čitelnost písma, proto se u souvislých delších textů knižní sazby používá především

medievalových (beletrie) a antikvových (vědecká díla) písem. Příklady mohou být v prvním případě písmo rodiny Garamond, v druhém rodiny Bodoni. Je důležité vědět, že písma se přitom celkově dělí (ON 88 0111) podle kresby na čtyři hlavní rody: medieval (zaobleně patkové písmo s přechodnými silami tahů), antikva (čárové patky, výrazně rozdílné síly tahů u písmen), egyptienka (patkové písmo bez rozdílu síly tahů), grotesk (bezpatkové písmo bez rozdílu síly tahů). Některá písma jsou přechodová. V novinách je nejčastějším písmem kresebně okrajově medievalové a antikvové písmo rodiny Times.

Na správnou volbu písma má vliv také formát papíru, délka řádek a výška stránek. Dalšími významnými faktory jsou velikost písma (Nejužívanější v novinách je např. petit, o velikosti 10 bodů typografické měrné soustavy), postavení sazby na stránce, proklady mezi řádky, zbarvení a úprava povrchu papíru. Na drsné povrchy papíru není možné tisknout bez ztráty kvality písma s vlasovými tahy zejména u antikvových rodin. Některá písma se mohou sázet „kompresně“, tedy bez prokladů, a přitom to není na úkor čitelnosti, protože kuželky písma již s nálitkem na kuželce písma při spodním účaří počítají. Například u knižní sazby, kde je nejběžnější velikost 10 bodů, se odlévá na velikost kuželky 11 bodů. Jeden bod je započítán jako proklad. Krása některých rodin písem vynikne až při větších vložených (dnes častěji naprogramovaných) meziřádkových prokladech. Naproti tomu u novin z úsporných důvodů bývá nejčastější sazba 8 bodů na 9 bodů. Mezery mezi slovy je lépe ze zásady volit spíše menší než větší, ideální jsou tzv. třetinkové, neboli o velikosti třetiny čtverčikové kuželky zvoleného stupně písma. Větší mezislovní mezery rozbíjejí celkový vzhled, vybarvení a klid stránky a jsou hlavními příčinami tzv. „řek“ v sazbě, tzn. vertikálních souvislých, ale náhodných mezislovních mezer na straně. Malé mezislovní mezery dávají někdy slovům jiný význam a jsou na úkor čitelnosti, neboť svádějí slovní druhy číst dohromady.

V úpravě tiskovin je rozumné vystříhat se míšení různých druhů (rodů) písem. Skutečný typograf použije při výtvarném zpracování knihy co nejmenšího počtu písem, nebo se dokonce spokojí jen s písmem jedné rodiny řezu, ovšem v několika stupních velikosti. Před lámáním knih, zejména bohatě ilustrovaných, se připravuje předem

maketa knihy. U novin se tomuto rozvrhu textu a grafických prvků též říká zrcadlo. V knihách i novinách je dáno jednotné záhlaví a stránkování (paginace). V tomto případě mohou být druhy písem odlišné. Odlišným, ale stejným písmem je sázen tzv. chlebový text, jednotným typem jedné rodiny písma (obyčejného řezu) jako většina titulků. Ručně psaná či výtvarná (akcidenční) typografická písma se používají na tzv. kurzívové novinové žánry (fejeton, dopisy) případně na zvýraznění inzerátů. Významnější textové bloky (úvodníky, komentáře, poznámky) se sázejí tučným řezem. Pro odlišení textů, zejména oddělení různých článků v novinách, se užívá záhlaví, rubrik, linek, iniciálek, rámečků, podtisků. Střídmě by se mělo užívat atypických módních řezů písma, jako je písmo podtržené, duté apod.

Pro zpřehlednění textu se užívají jednotné řádkové zarážky na začátku odstavců, případně stránkové zarážky na počátcích kapitol. (Textová záhlaví se na začátku takto upravených kapitol vynechávají). U odstavců s šířkou textu do 25 cicer nemá být zarážka větší než jeden čtverčik, do 30 cicer dva čtverčíky, u širších formátů nebo u akcidenční sazby lze užít zarážky větší.

Rušivě při čtení působí východové řádky (tzv. parchant), případně u knih východové stránky s malým počtem liter, nebo u knih s malým počtem řádků na straně. Je to za koncem odstavce jen jednoslabičné slovo, event. slovo kratší než dvojnásobek zarážky, případně na konci kapitoly méně než pouze pět řádek. Typografové se je snaží vypuštěním části textu “zatáhnout“. Nově se používá pravověrnými typografy neuznávané zužování písma a stahování prokladu v části textu. Podobně platí zásada, že pod mezititulkem by měly být na konci sloupce alespoň tři řádky (v knize pod mezititulkem na konci stránky).

Při listování knihou můžeme registrovat několik hlavních částí, které mají charakteristickou typografickou úpravu (značka nakladatelství, copyright, patitul, souborný titul, frontispis neboli protitul, hlavní titul, anotace dříve na jejím místě impressum (údaje o tiskárně), věnování, předmluva nebo úvod, obsah, seznam vyobrazení následuje hlavní textová část v příp. vloženými archy obrazové přílohy, vysvětlivky, poznámky (v textu bývají označovány indexem, dříve hvězdičkou a

vysvětlivky se uváděly pod čarou na téže straně), glosář, seznam pramenů, jmenný, příp. věcný rejstřík, tiráž a čárový kód. Vyloženě technickým údajem tiskárny je signatura archů. Podobné uspořádání lze objevit v novinách: Titul, podtitul, rubriky, inzertní příloha, vložená volná příloha (suplement), tiráž včetně registračních značek, příp. čárového kódu.

Výrobě knih, časopisů a novin se v tiskárnách věnovali speciální typografové, kterým se říkalo metěři. Metéry byli absolventi univerzálního tiskárenského oboru ruční sazeč. Označení jejich odbornosti je vlastně opřeno o pojem převzatý z francouzštiny (metteur en pages), který ve volném překladu znamená sestavovatel stran. Metér je v současné době již jen vzácně existující tiskárenská profese z klasického více než pětisetletého období tzv. horké sazby.

Bylo to období, v němž se připravovaly tiskové předlohy novinových stran z písmoviny (slitina přibližně 70 % olova, 25 % cínu, 5 % antimonu). Kovové odlitky řádek textu se sesazovaly v sloupcích, k nimž metér přisazoval titulky z ručních větších typů písma. Budoucí obrazec strany sestavoval do skládačky v ocelovém upínacím rámu o velikosti novinové strany. Grafickou předlohu tzv. zrcadlo připravil pro metéra grafik. Metér se díval při práci na namalovanou představu grafika jako do zrcadla a dotvářel ji podle technických možností typografického materiálu. Z kovových tisknoucích i netisknoucích materiálů skládal strany, z nichž každá vážila s typografickým rámem až několik desítek kilogramů.

Protože se některé texty nevešly do strany o jednom sloupci, v němž byly na sázecím stroji sázeny, musel se dlouhý text kovových řádek „zlomit“. Podle představ grafika třeba i na několikrát. Mezi sloupci byly kladeny proložky netisknucí výplňkový materiál. Odtud vznikl název „lámat noviny“. Text se také „vyhýbal“ podložkám fazetám pro zinkové destičky štočků. Těmi byly do kovu přenesené fotografie (rozložené do bodové sítě).

Kalandrování bylo otištění celé strany na způsob razítka do desky z plastické hmoty (stereotypní matrice), v nichž byl otisk tiskové strany pozitivní. Z pozitivu se opět přenesl do negativní polohy obloukového vypouklého tzv. stereotypu, zhotoveného

znovu z olověné slitiny, který se upínal do rotačky. Obraz stereotypů se navaloval tiskařskou černí a již přímo potiskoval novinový papír.

Grafici periodik - typografové navíc museli ovládat zvláštní měrnou soustavu, v níž se nepočítalo na centimetry a milimetry, ale v níž byly základem odvozených měrných jednotek délky typografický Didotův bod (2660 bodů = 1 m) a cicero (4,513 mm = 12 bodů). Jednotky byly odvozeny od pařížské stopy (32,48 cm) do systému, jež prvně užil Pierre Simone Fournier v první polovině XVIII. století. Tento systém zdokonalil v r. 1775 typograf Francois Ambroise Didot. Metér musel umět přepočty normalizovaných stran rukopisu (psaného psacím strojem) na počet řádek v různých velikostech písma. Práce metéra byla od dob vynálezu knihtisku J. Gutenberga v polovině XV. století do posledního desetiletí tohoto století prakticky stejná. Prvně ji u nás vytlačila fotosazba v šedesátých letech. Práci metérů nahradila definitivně práce grafiků v DTP studiích u výkonných počítačů s grafickými programy. Většinou se již přešlo z typografické měrné soustavy na metrickou soustavu. Zůstala jen korekturní znaménka, která by měli ovládat všichni, kdo se na vzniku tiskovin podílejí při vyznačování oprav do prvních výjezdů na papírech z počítačových tiskáren.

4.4 Korektury

Práce korektora je nejlepší škola novináře před redigováním. Doslova prubířským kamenem je hledat smyslové i gramatické chyby. Korekturní znaménka (dříve ČSN 88 0410) jsou smluvené značky různých podob a variant, z nichž každá má svůj význam. Vyznačují se jimi chyby, nesrovnalosti s rukopisem, technické nedostatky a všechny změny v sazbě. Text má být otištěn na korekturním tisku tak, aby po stranách byl dostatečně široký bílý okraj pro vyznačování oprav. Ty se značí jednak přímo do textu, jednak opakovaně na volný pruh papíru vedle textu s vyznačenou změnou. Opravy levé poloviny se píší vlevo, vpravo od pomyslného středu textu na pravý okraj papíru. Mýlné opravy v textu podtečujeme, opravu po straně škrtneme. Původní text pak zůstane bez opravy.

První korektoři textu se objevili již ve XII. století. Název profese pracovníka v tiskárně nebo v redakci korektor je odvozena od latinského slova *corigo*, což značí opravovat. Nikoli a pouze významově redakční text, tedy jak gramaticky, tak i smyslově, aby

psaná řeč odpovídala současné kodifikaci a obsahově vyjadřovala výstižně přesně podle záměru autora myšlenku. Smyslem práce této často opomíjené profese je tedy věčný, neúnavný a neúprosný boj proti tiskařským šotkům. Zlomyslní lidé připomínají za svátek hlavně nepozorným korektorům 13. listopad, který je jinak v kalendáři označen jako Den slabozrakých a nevidomých.

V Anglii se jednou pokusili vydat knihu, kterou nechali přečíst lektorovat desítkám, snad i stovkám odborníků, aby vytvořili slovesné dílo bez jediné vady na kráse. Do tiráže v závěru knihy uvedli přání, aby autorskému kolektivu do redakce poslali čtenáři upozornění v případě, že v textu najdou nějakou významovou či gramatickou chybu. Byla jich nalezena více než desítka. Od té doby se traduje, že vytvořit úplně bezchybný výtisk snad ani není možné.

Korektor tedy není víc než rektor, stejně jako knihari neprodávají knihy, tiskaři nelžou (jako když tiskne) a sazeči nejsou zahradníci. Alespoň v tiskárně ne. Všichni dohromady jsou typografové a společně s redaktory v tiskárnách připravují pro čtenáře noviny, časopisy a knihy, které stále ještě vedle novodobých, zejména vizuálních masmédií, představují základ kultury jazyka každého národa. Bohužel ne všichni se řídí Pravidly, podle Obchodního zákoníku, § 107, je možné psát nejen spol. s r. o., ale i zkratku s. r. o., což jazykově v pořádku není.

V období po listopadu 1989 se grafika periodik výrazně zpestřila. Byl to průvodní znak zlidovění, ale i bulvarizace veškerého obsahu novin. Koncepce zpravodajských titulků již není tolik zkratkovitá (nekonkrétní, zkratkovité, neslovesné, obrazné znění titulků), ale je vyjadřována spíše jednou větou, maximálně vystihující obsah článku. Ten, kdo čte jen titulky, se dozví, co se děje, kdo se zajímá o podrobnosti, přečte si článek. Před dvaceti lety byly titulky maximálně tří čtyřslovní. (Žně na výbornou). Titulky jsou dnes běžně dvouřádkové. Zato méně je podtitulků a nadtitulků a perexů. Beletrizující publicisté užívají titulky podobné názvům knih: Líný sumec doplaval, Bosenský poker (Týden). Struktury i design titulků na straně mají grafici novin upravené v manuálech, které jsou přísně střeženými redakčními tajemstvími.